

**Mekkeli Müşriklerin Hz. Peygamber'den Kur'an
Dışında Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili**

Yrd. Doç. Dr. Yahya YAŞAR*

Özet

Hz. Peygamber'e Kur'an dışında da hissi mucize verildiği, klasik tefsir geleneğinde ittifak edilen bir mevzu iken son dönemde bu husus sıkça tartışılır olmuştur. Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'den çeşitli mucize taleplerine Allah, Kur'an'da cevabi ayetler indirmiştir. Bu ayetler bazen Hz. Peygamber'in beşeriyetini bazen de mucize getirip getirmeme yetkisinin Allah'ta olduğunu vurgulama şeklinde olmuştur. Söz konusu ayetler bazı ilim erbabınca Hz. Peygamber'e Kur'an dışında hissi mucize verilmediğine delil olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu da ayetlerin sıhhatli anlaşılıp anlaşılmadığının açıklığa kavuşturulma zaruretini meydana getirmiştir.

Anahtar kelimeler: *Kur'an, mucize, peygamber, hissi mucize.*

The Analysis of the Verses Which were Revealed as Direct Response to Makkan Pagans' Request for Miracles Apart from the Qur'an.

Abstract

Although there is a strong consensus on the given nature of sensible miracles of the Prophet apart from the Qur'an in classical exegeses, there is a serious dicussion on this issue

in modern period. The Qur'an contains various types of response to those requests by Makkan Pagans about the miracles. Main features of these responses are their focuses on the Prophet's humanity and the initiative of the miracles' belonging to God. Some scholars consider these verses as the impossibility of the miracles performed by the Prophet apart from the Qur'an. This article will deal with the healthy understanding of these verses from broader context.

Keywords: *the Qur'an, miracles, the prophet, sensible miracles.*

Giriş

Hz. Peygamber'in risalet görevini yerine getirmede ilk muhatapları olan Mekkeli müşrikler ümmi nebini doğruluğunu kabul edip, vahye kulak kesilmeleri gerekirken bunun yerine Peygamber'i itham etme ve zor durumda bırakma yoluna girmişlerdi. Hz. Peygamber'i mağlup edebilmek için Kur'an'ın haricinde hissi mucizeler getirmesini istemişler ve iman etmelerini bunların gerçekleşmesine bağlamışlardı.¹ Kur'an'da bu tür mucize taleplerine verilen olumsuz cevapları içeren ayetler vardır. Klasik tefsir geleneğinde bu tür ayetlerin tefsiri yapılırken, bu ayetleri Hz. Peygamber'e hissi mucize verilmediğine delil saymamışlardır. Bazı yorum farklılıkları olmakla beraber, peygamber'e hissi mucize verilip verilmemesi konusu zihinsel ve akli bir çaba olarak görülmemiş, daha ziyade nassa dayalı dogmatik bilgi ve bu bilgideki sıhhat esas alınmıştır. Müfessirlerimiz ve kelim âlimlerimizin ekseriyeti Hz. Peygamber'e hissi mucize verildiğini kabul et-

---

* KSÜ İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, yahyayasar3@gmail.com

¹ Halil İbrahim Bulut, "Mucizeler Karşısında İnsanların Tutumu", Diyanet İlmî Dergi, DİB Yay., 2004, c.40 sayı: 3, s. 140.

mişlerdir. Bu hâkim anlayış hayatiyetini 20. asra kadar eleştirisiz devam ettirmiştir.

Ondokuzuncu asrın ikinci yarısında yaşayan Seyyid Ahmed Han ve Abduh'la birlikte geleneksel Peygamber tasavvurunda önemli bir kırılma olmuş ve peygamberi beşeri sosyal ve ahlaki kimliği ile niteleyen akıl ve ilim kriteri ile değerlendiren yeni bakış açısı ortaya çıkmıştır.² Klasik modernizm şeklinde tarif edebileceğimiz bu dönemin önemli bir özelliği harikulade olayların fevkaladeliğinin minimize edilmesi için bilimsel (rasyonel) açıklamaları bizlerin karşısına çıkarmalarıdır.³ İnşa edilmiş bu yeni tasavvurda, peygamberin örnekliğinin sadece bu şekilde mümkün olacağı tezi sıkça dillendirilmeye başlanmıştır. Hz. Peygamberin harikulade olaylardan arındırma ve sadece beşeriyeti üzerine inşa edilen bu anlayış o kadar benimsendi ki bu tasavvurun özüne aykırı gibi görünen her bilgi tekrar elden geçirilmeye başlanmıştır. Eğer bu tasavvuru destekler mahiyette bir rivayet varsa⁴ kendi yorumları esas alınmak suretiyle sürekli tüketilme yoluna gidilirken, hadis literatüründe aynı sıhhatle rivayet edilmiş onlarca rivayet görmezden gelinmiş veya

² Mehmet Emin Özafşar, "Hadisçilerin Peygamber Tasavvuru/Anlayışı", Diyanet İlmî Dergi, (Peygamberimiz Hz. Muhammed Özel Sayı), DİB Yay., Ankara 2003, s. 327.

³ Bkz. İsmail Albayrak, *Klasik Modernizmde Kur'an'a Yaklaşımlar*, Ensar Yayınları, İst. 2010, s. 127-130.

⁴ Ay'ın Yarılma Hadisesi'nin kıyamete yakın meydana geleceği ile ilgili sunulan alternatif rivayet Hasanu'l-Basri'ye dayandırılmaktadır. Mâverdi dışında ilk dönem hiçbir kaynakta senetli veya senetsiz geçmeyen bu rivayet Hasanu'l-Basri'nin kendisine nispeti de şüpheli bir haberdir. Bu görüşün yaygınlaşmasında Kurtubi'nin Mâverdi'den naklettiği görüşü yanlış yansıtmış olması da rol oynamış olabilir. Zira Mâverdi tefsirinde Hasanu'l-Basrinin görüşünü cumhurun görüşüne muhalif olarak zikrederken (Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb el-Mâverdi, *En-Nüket ve'l-Uyun*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut tsz., V/409.) Kurtubi Mâverdi'nin bu görüşü cumhurun görüşü olarak zikrettiğini nakletmiştir. Ayrıca nakledilen görüş lâfzen değil mana ile yanlış anlaşılmaya müsait bir şekilde nakledilmiştir. (Bkz. Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed Kurtubi, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, Dar-u Alemi'l-Kutub, Mekke tsz., XVII/126.)

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

Kur'an'la tenakuz teşkil eden bilgi muamelesine tabi tutulmuştur. Bütün bu çabaların arka planında Hz. Peygamber'e Kur'an dışında hiçbir hissi mucize verilmediğini ispat etme gayreti bulunmaktadır. Bu yaklaşımın sahipleri Hz. Peygamber'e atfedilen Şakku'l-Kamer (ayın yarılması), İsrâ-Mirac hadisesi ve Bedir'de yapılan yardım gibi mucizeleri farklı bir bağlama taşımışlardır. Bunu yaparken de aksi bir yoruma hiçbir kapı aralanmadığını ve yorum etiği açısından problemlili bir mecrada tartışmayı sürdürmenin tercih edildiğini söylemek hiç de abartılı olmayacaktır. En zorlama yorumları dahi⁵ herhangi bir esneklik payı bırakmadan tek doğruymuş gibi dillendirildiğini görmek problemin diğer bir tarafıdır. Müfessirlerden Abduh, İzzet Derveze, Süleyman Ateş, Mutezili kelamcılardan Ebu Bekir Esamm ve Nazzam

⁵ İsrâ suresi 1. ayette geçen (المسجد الأقصى) Mescid-i Aksa'nın hadislerde Beytü'l-Makdis olarak zikredilmesi ve Araf suresi 137. ve Enbiya suresi 71. Ayette "Etrafı mübarek kılınmış" ifadesinin geçmesi, güçlü birer işaret olmasına rağmen, Vakidi'den İsrâ ile alakalı olmayan siyer bilgisiyle zorlama bir "Cirane" yorumu oluşturulmuştur. (Bkz. Mehmet Azimli, "İsrâ ve Miraç Olayları Üzerine Bazı Mülâhazalar", Bilimname, XVI. 2009/1, s.43-58) Bütün bu zorlama yorumlar 'Hz. peygambere hissi mucize verilmemiştir' fikrini oluşturma adına yapılmaktadır. İşin daha da problemlili tarafı kendi alanında büyük bir boşluğu dolduran Mustafa Öztürk'ün mealinde Taberi'nin Mescid-i Aksa'yı et-Tarih'inde bahsetmediğini söylemesi ve Tefsir'indeki rivayetler için 'Gerçi Taberi...bir takım rivayetleri naklettiği...' şeklindeki ifadesi ile sanki Taberi'nin bu konuda çekingen bir tavır içinde olduğunu ima etmiştir. (Bkz. Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali (Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri)*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2014. s. 323.) Taberi tefsirinde mükerrer dahi olsa konuya ilişkin bütün rivayetleri zikretmiş ve Beytü'l-Makdis ismi bu rivayetlerde onyedide defa geçmiştir. (Bkz. Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'ân*, Daru Hicr, Kahire 2001, XIV, 414-445.) Mustafa Öztürk Mescidi Aksa'nın Beytü'l-Makdis olmadığına delil niteliğinde İbn Teymiye'den tarihi bir bilgi naklediyor. Tarihi bilgiyi naklettiği İbn Teymiye kendi eseri en-Nübüvvat'ta Mescid-i Aksa'ya katedilen mesafe ve Rabbinin kendisine haber verdiği gaybi mucizelerin Hz. Peygamber'in hususiyetlerinden olduğuna vurgu yapmaktadır. İbn Teymiye her ne kadar katedilen mesafeden ziyade kendisine haber verilen gaybi mucizelere özellikle dikkat çekse de İsrâ'nın yakın bir mekansal yolculuk olmadığını da zikretmektedir. (Bkz. İbn Teymiye, *en-Nübüvvat*, Mektebetü Edvai's-Selef, Riyad 2000, s. 147, 998.)

dışında bütün müfessir ve kelimcilerin ittifakla kabul ettiği ayın yarılması hadisesini “...temelde 3-4 sahabiye dayanan bir rivayet”⁶ şeklindeki cümlelerle sunulması yorum geleneğinin en temel argümanlarının ne şekilde atlandığını göstermektedir. Mutezileden Nazzam’ın ayın yarılmasını kabul etmemesine yine mutezileden olan Kadi Abdulcebbar’ın sert tenkitler yönelttiği maalesef görmezden gelinmiştir.⁷

Neredeyse bütün İslam âlimlerinin “...meseleye müstakillen Kur’an açısından bakamadıkları...”⁸ şeklindeki cümlelerin sıkça kullanılmaya başlanması, yazılan makale veya kitaplarda bu yaklaşımın okuyucuya nasıl bir metodolojik travma yaşatacağının da sinyallerini vermektedir. Meseleye Kur’an ve Sünnet bütünlüğü üzerinden bakmayı hafife alan tavır ise ayrıca ele alınması gereken diğer bir konudur. Makalemize esas konu olan metodolojik anlamda problemlili kısım ise Hz. Peygamber’in Kur’an’da veya hadislerde zikredilen her bir mucizesine “...Resulullah’tan ısrarla hissi mucize istenmesine rağmen, buna olumsuz cevap verildiği diğer ayetlere ve rivayetlere ters düşmektedir.” şeklinde bir cümleyle itiraz edilmesidir. Son dönemde yazılan bazı makaleler⁹ bu tasavvur üzerine şekillenmeye başladığını görmemizden dolayı tefsir ilminin yöntemleri üzerinden Hz. Peygamber’den mucize talep eden müşriklere verilen cevabi ayetleri ele alıp incelemek istedik. Hemen şunu belirtmeliyiz ki klasik tefsir geleneği üzerine yaptığımız tefsir taramalarında, bu ayetleri ele alan hiçbir müfessirin Hz. Peygamber’e Kur’an dışında hissi mucize verilmemiştir yorumunu yaptığına rastlamadık.

⁶ Adil Bebek, “Kelim Literatürü Işığında Mucize ve Hz. Muhammed’e Nisbet Edilen Hissi Mucizelerin Değerlendirilmesi”, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18 (2000), s. 127.

⁷ Bkz. Kâdi Abdülcebbar, *Tesbitü Delaili'n-Nübüvve*, Daru'l-Arabiyye, Beyrut tsz., I/56-57.

⁸ Bebek, *a.g.m.* s. 127.

⁹ Bebek, *a.g.m.* s. 121-148.

Bu makalede ayetlerin ne şekilde anlaşıldığını ortaya koymaya çalışacağız. Abduh ve sonrası dönemde yapılan bazı yorumların, klasik tefsir geleneğiyle ayrıştığı noktalara temas etmenin faydalı olacağını düşündük. Bir kısım ayetler benzer mahiyette içeriğe sahip olmasından dolayı farklı bir yoruma tabi tutulmadı ise Hz. Peygamber'e Kur'an dışında hiçbir hissi mucize verilmediği iddiasında en fazla delil olarak kullanılan ayetleri ele almayı uygun gördük. Ele aldığımız meseleyi peygambere hissi mucize atfetme veya atfetmeme şeklinde bir kaygıyı taşımadan işleme gayreti içinde olduk, zira değişkenliği ve ihtilafları her zaman içerisinde barındıran kavramsal tanımlardan ziyade olgunun kendi ontolojik yönünü daha fazla önemsemekteyiz. Peygamberlere atfedilen her bir olağan ve olağanüstü hadisenin İslam usul geleneğinin temel kaidelerinin sıhhatli bir şekilde işletilmesi suretiyle anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

1- Kavramsal Çerçeve

Kur'an'da 'mucize' şeklinde bir isimlendirme kullanılmaz. Onun yerine 'âyet' kelimesi kullanılır. Kur'an, mucize anlamının yanı sıra keramet, delil, ibret, alamet ve işaret anlamlarını da içerecek şekilde 'âyet' kavramını geniş bir yelpazede kullanmıştır.¹⁰

Kur'an'da 'âyet' kelimesiyle hem alışageldiğimiz ayetler (adiyât) hem de olağanüstü ayetler (hâriku'l-âdât) kastedilmiştir.¹¹ Kalam âlimlerinin Allah'ın olağan üstü bir şekilde

¹⁰ Bkz.: Enam, 6/36-39, Şuara, 26/2-8; Yasin, 36/37; Fussilet, 41/37; Şuara, 26/96-103; Enam, 6/81, 158; Ayrıca mucize anlamında kullanılan 'Beyyine' 'Sultan', 'Hak' kavramları için Bkz.: Bakara, 2/82, 92, 253; Ankebut, 29/39; Araf, 7/105; Maide, 5/22; Tevbe,9/70; Yunus,10/13; Kasas, 28/32, 36; Nahl,16/44; Yunus, 10/76.

¹¹ *Mekkelilerin, Allah Resulü'nden (s.a.s) ayetler (mucizeler) getirmesini istediklerinde, Kur'an çok kere buna cevap olarak kâinatta birbiri ardınca düzenli olarak vukû bulan hadiseleri (ayetleri) onların dikkatlerine sunmuştur.*(Bkz. Şuara, 26/2-8; Enam, 6/36-39)

var ettiği eşya ve hadiseler (âyetler) için sonradan ‘mucize’ kavramını kullanmaları, bu iki çeşit ayet arasındaki ayrımı belirtme zaruretinden kaynaklanmış olabilir. İslam’ın ilk dönemlerinde bu ayrımın çok da gerekli görülmediğinden olsa gerek, erken dönem müelliflerinden İbn İshak’ın (v. 151) es-Siret adlı eserinde mucizeleri senetleriyle birlikte ‘el-Âyât’ ve ‘A’lâmu’n-Nübüvve’ başlıkları altında işlediğini görmekteyiz.¹² Ebu Hanife el-Fıkhu’l-Ekber’inde peygamberlerin mucizelerine temas ettiği yerde mucize kelimesini kullanmak yerine ‘ve’l-âyâtu sâbitetun li’l-enbiya (Peygamberlerin mucizeleri sabittir/haktır)¹³ diyerek doğrudan Kur’an’ın kullandığı âyet kavramını tercih etmiştir.

Kur’an, bütün peygamberlerin ayetlerle gönderildiğini, her bir nebinin kendi kavmini ikna edebilecek kadar delil ve mucizelere sahip olduğunu bildirir.¹⁴ Mucizelerin peygamberlere nispeti ise mecazidir. Bütün mucizeler Allah katındadır.¹⁵ Peygamberlik davasını teyit etme ve tasdik amaçlı olmasından dolayı peygambere nispet edilmiştir. Tıpkı dinin asıl sahibinin yüce Allah olduğu ve peygamber’in de o dinin mübelliği olduğu gibi.¹⁶

Kelime olarak, ‘acz’ kökünden¹⁷ gelen mucize, insanların mislini getirmekten aciz kaldığı bir hadise¹⁸ olup sebep ve kanunların alışlagelmiş akışını bozucu (emrun hârikun li’l-âdeti) bir şekilde meydana gelir.¹⁹ Bu tanım bir hadiseye

¹² İbn İshak, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshak b. Yesar, *Siretu İbn İshâk*, Matbaatu Muhammedi’l-Hamis, Fas 1976, s. 254-264.

¹³ Ebû Hanife, Nu’mân b. Sâbit, *el-Fıkhu’l-Ekber*, Dairetu’l-Mearif, Haydarabad 1342, s. 10.

¹⁴ Bkz. Maide 5/32; Yunus, 10/74; İbrahim, 14/9; Nahl, 16/43-44; Rum 30/47; Fatır, 35/24-25.

¹⁵ Ankebut, 29/51; Ali İmran, 3/59; Maide, 5/110.

¹⁶ Bkz. Ahmed Lütfi Kazancı, *Nübüvvet Kavramı*, Marifet Yayınları, İstanbul 1997, s. 75.

¹⁷ Ebü’l-Fazl İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, Daru Sadr, Beyrut tsz., V, 369.

¹⁸ Kadı İyad, Ebu’l-Fadl el-Yahsübi, *eş-Şifa*, Daru’l-Erkam, Beyrut tsz., I/223.

¹⁹ Taftazani, Sa’düddin, *Şerhu’l-Makasid*, (Thk. Abdurrahman Umeyre), Alemu’l-Kütüb, Beyrut 1989, V/11.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

mucize denilebilmesinin en basit tanımıdır. Zira mucizenin, çeşitliliğine göre birçok tanımı yapılmıştır. Maturidi mucizeyi "Peygamberin elinde ortaya çıkan ve benzeri öğrenim yoluyla meydana getirilemeyen olay" şeklinde tanımlar.²⁰ Kadi Abdülcebbar'a göre ise "Allah tarafından yaratılan, nübüvvet iddiasında bulunan kişinin doğruluğunu göstermeyi amaçlayan ve nitelikleri bakımından insanları benzerini getirmekten aciz bırakan olağan üstü hadisedir"²¹

Tasniflerde farklılıklar olsa da kelimeler âlimleri mucizeleri idrak edilmeleri açısından üç grup altında toplamışlardır.

a) Hissi Mucizeler: İnsanların duyularına hitap eden harikulade olaylardır. Bunlara tabiatla ilgileri sebebiyle "kevnî mucizeler" de denir.²²

b) Haberi Mucizeler: Peygamberlerin Allah'tan gelen vahye dayanarak verdikleri gayb haberleridir.²³

²⁰ Bkz.: Mâtürîdî, *Kitâbu't-Tevhîd açıklama tercüme*, (Çev. Bekir Topaloğlu), İSAM Yay., İstanbul 2014, s. 271.

²¹ Kâdî Abdülcebbar, Ebu'l-Hasen Ahmed el-Hemedani, *el-Muğnî*, Kahire 1962-65, XV, 199

²² H. İbrahim Bulut, "Mucize" DİA, İstanbul 2005, XXX/350. Kur'an'da belirtilen bazı hissi mucizeler; Hz. Salih'in devesi (Hud, 11/64-68) Hz. Musa'nın asasının yılanı dönüşmesi ve elinin parıltılı bir ışık vermesi (el-A'raf, 7/107-108); Hz. İsa'nın kuş şekline soktuğu çamuru canlandırması, ölüleri diriltmesi, anadan doğma körleri ve alaca hastalığına tutulanları iyileştirmesi. (Al-i İmran, 3/ 49)

²³ Bulut, "Mucize" XXX/351. Hz. İsa'nın insanların evlerinde ne yediklerini ve ne sakladıklarını haber vermesi, (Mâide 5/110) Peygamberimizin, Kısra'nın saltanatının yıkılacağını, İslâm dininin doğuda ve batıda yayılacağını önceden haber verip bunların daha sonra aynen gerçekleşmesi (Buhârî, "Menâkıb", 25; Nesâî, "Cihad" 42) geleceğe yönelik haberi mucizelerdendir. Hz. Peygamber'in hayatında Kur'an'da zikredilen bir mucizesi dikkat çekicidir: Hz. Peygamber hanımlarından birine gizli bir şey söylemiş ve kimseye açmamasını tembih etmişti. Ancak, o Hz. Peygamberi'n diğer bir hanımına söylemişti. Vahiy ile bundan haberdar olan Hz. Peygamber söz konusu hanımına kendi sırrını başkasına açtığını söyleyerek sitemde bulunmuştu. Hanımı, bundan nasıl haberdar olduğunu sorunca da Hz. Peygamber "Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah bildirdi" diye cevap vermesi misal olarak zikredilebilir. Konuyla ilgili ayette şöyle buyrulur: "Hani peygamber zevcelerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, (o sözü) başkalarına haber verip Allah da bunu peygambere açıklayınca, peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince hanımı: "Bunu sana kim haber verdi?" dedi. Peygamber de: "Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah bildirdi" (Tahrim, 66/3)

c) Akli Mucizeler: "Manevi mucize" veya "bilgi mucizesi" diye de anılan bu grup, insanların akıl yürütme gücüne hitap eden ve onları rasyonel kanıtlarla baş başa bırakan gerçeklerden oluşur.²⁴

Mucizeler amaçları bakımından da üçe ayrılmıştır:

a) Hidayet Mucizeleri: Hidayet mucizelerinden maksat, tehaddi özelliği taşıyan ve peygamberin doğruluğunu ispat eden asıl delillerdir. Her peygambere muhataplarını ikna edebilecek bir hidayet mucizesi verilmiştir. Bunlara inanmayanların hemen helâk edilmeleri söz konusu olmayıp inkârcılara düşünme ve ibret almaları için mühlet verilir.²⁵ Hz. Salih'in devesi, Hz. Mûsâ'nın âsâsının ejderhaya dönüşmesi, elinin beyaz bir ışık saçması,²⁶ Hz. İsa'nın çamurdan yaptığı kuşu canlandırması, doğuştan körlerle alacalı hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi,²⁷ Hz. İbrahim'in hücceti ve Hz. Muhammed'in Kur'an mucizesi bunlardandır. Hidayet mucizeleri hissi olabileceği gibi akli de olabilir. Önemli olan onun peygamberliğini tasdik etmede bir delil ve hüccet olmasıdır.²⁸ Kur'an-ı Kerim hidayet mucizesi içerisinde Hz. Peygamber'in insanlık boyunca varlığını sürdürececek en büyük akli mucizesi olarak zikredilir.²⁹

b) Nusret (Yardım) ve İkrâm Mucizeleri: Bunlar hemen her peygamberin hayatında görülür ve ona bağlanan kişileri manevî olarak destekleme amacını taşır.³⁰ Hz. Mûsâ'nın kayadan su çıkarması,³¹ Kızıldeniz'in yarılması ve İsrailoğullarının Firavun'un elinden kurtulması,³² Hz. İsa'nın göğe yük-

²⁴ Bulut, "Mucize" XXX/351.

²⁵ Bulut, "Mucize" XXX/351.

²⁶ A'raf, 7/106-108, 117-122, Tâhâ, 20/ 19-22, 67-70.

²⁷ Âl-i İmran, 3/ 49; Mâide, 5/110.

²⁸ Bakara, 2/ 23,24.

²⁹ Bkz. Maturîdî, *Kitâbu't-Tevhîd*, s. 311-317.

³⁰ Bkz. Bulut, "Mucizeler Karşısında İnsanların Tutumu", s.126.

³¹ Bakara, 2/ 60; el-A'raf 7/ 160.

³² Şuara, 26/ 63.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

silmesi,³³ Hz. İsa'nın gökten yiyecek dolu bir sofraya indirilmesi,³⁴ Hz. Yûnus'un balık tarafından yutulmuş denizde boğulmaktan kurtarılması,³⁵ Hz. Yâkub'un çok uzak bir mesafeden oğlu Hz. Yûsuf'un kokusunu alması ve kör olan gözlerine oğlu Yûsuf'un gömleğini sürünce görmeye başlaması,³⁶ Hz. Peygamberle ilgili olarak Bedir savaşında meleklerin müslümanlara yardım etmesi³⁷ bunlardandır. Kur'ân'da bu tür mucizeler genelde "nusret" kelimesiyle ifade edilir.³⁸ Bu tür mucizeler müminlerin imanını olgunlaştırma açısından etkili olduğu gibi bizzat mucizeyi gösteren peygamberin kendisi üzerinde de etkili olmuştur.³⁹

c) Helak Mucizeleri: İnkârda ısrar eden kavimlerin cezalandırılmasına yönelik mucizelerdir.⁴⁰

Yukarıda zikrettiğimiz mucizelerle ilgili tasnifler her

³³ Nisâ, 4/ 156-157-158.

³⁴ Mâide, 5/ 112-115.

³⁵ Enbiyâ, 21/ 87-88; Sâffât, 37/139-146.

³⁶ Yûsuf, 12/ 94-96.

³⁷ Âl-i İmrân, 3/ 123-128; Enfâl, 8/ 9-11.

³⁸ Bakara, 2/ 214; Âl-i İmrân, 3/123; Enfâl, 8/10; Tevbe, 9/ 25; Rûm, 30/47, 22.

³⁹ Bulut, "Mucizeler Karşısında İnsanların Tutumu", s. 131. Hz. Peygamber'le ilgili olarak hadis kaynaklarında nakledildiği kadarıyla Hz. Peygamber, nübüvvetinin ilk yıllarında müşriklerin maddi ve manevi baskıları sebebiyle bunalmıştı. Bir gün hüzünlü bir şekilde otururken Cebrail (a.s) kendisine gelmiş ve "Ey Allah'ın Elçisi! Sana bir ayet (mucize) göstermemi ister misin? diye sormuştu. Hz. Peygamber: Evet, göster demişti. Bunun üzerine Cebrail (a.s.), vadinin uzak tarafında bulunan bir ağacı göstererek onu kendisine çağırmasını istemişti. Peygamber, söylenildiği şekilde onu kendisine çağırması ve ağaç, kökleriyle birlikte yürüyerek önüne kadar gelip durmuştu. Cebrail: "Ağaca dönmesini söyle" demesi üzerine Hz. Peygamber, ağaca dönmesini emretmiş ve ağaç geldiği gibi yerine dönmüştü. Hadiseyi nakleden kaynaklar, olayın akabinde Hz. Peygamber'in "Bu, bana yeter (hasbi)" diyerek Cebrail'e memnuniyetini bildirdiğini nakletmektedirler. (İbn Mâce, Ebû Abdullah el-Kazvîni, *Sünen*, Mektebetu'l-Mearif, Riyad tsz., "Fiten", 23; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, III, 113) Ağaçların Hz. Peygamber'le konuşması için bkz. (*Ebû Abdullah* Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Camiu's-Sahih*, Daru İbn-i Kesir, Dimeşk, Menâkıb, 25, Meğâzi 29, 38)

⁴⁰ Bkz.: A'râf 7/59-64; Yûnus 10/71-73; Hûd 11/42-43; İsrâ 17/17; A'râf 7/78; Hûd 11/65-67; Hicr 15/83; A'râf 7/85-93; Hûd 11/94-95; Hicr 15/78-79.

ne kadar bilginin sistematik elde edilmesi açısından faydası inkâr edilemez ise de bazen de tasnifi zor meselelerin anlaşılmasını da zorlaştırdığı muhakkaktır. Zira bir mucizenin salt helak edilme misyonunun olması, başka hiçbir yönünün olmamasını kabul etme, mucizenin ana maksadına tam da uymamaktadır. Bedir’de müşriklerin Allah’ın yardımıyla helak edilmeleri bir anlamda nusretin farklı bir boyutudur. Bir diğer yönüyle bu hadiseyi duyan işiten başka kesimler için de bir hüccettir. Firavun ve ordusunun denizde boğulmak suretiyle yok edilmesi helak mucizesi olarak nitelendirilirken aynı zamanda Hz. Musa ve kavmi için de bir nusret mucizedir. Hiçbir mucize maksadı açısından tek bir tasnif çerçevesinde ele alınamaz. Hz. Peygamber’e verilen İsrâ hadisesi esasında bir teselli, ikram ve daha farklı boyutları olan olağanüstü hadisedir. Fakat hadisenin bizzat kendisi, neticesi ve sonrasında meydana gelen olaylar açısından bir imtihan unsurudur.⁴¹ Hadisenin duyulmasından sonra ise zımnen meydan okumadır.⁴² Maturidi İsrâ hadisesini hem Hz. Peygamber’in kendi gördükleri hem de sonrasında kavmine haber verdikleri açısından, hissi bir mucize olarak değerlendirmiştir.⁴³ Klasik tefsir ve kelim geleneğinde hiçbir tanımsal sınıflandırma Kur’an’da veya hadislerde zikredilen mucizenin ontolojik yönü ve gerçekliğinin önüne geçmediğini söyleyebiliriz. İsrâ hadisesine hissi mucize denilip denilmemesi esasında çok da önemsenmemiştir. Yaşanan hadisenin Kur’an ve Hadis rivayetleri bağlamında, delillerin sıhhatine göre ve yaşandığı şekliyle anlaşılması esas alınmıştır.

Kelam âlimleri yaptıkları bazı tanımlarda mucizede bulunması gereken tahaddi, (meydan okuması) harikülade ol-

---

⁴¹ Bkz.: İsrâ, 17/60.

⁴² Bkz.: Kâdî Abdülcebbar, *Tesbitu Delaili'n-Nübüvve*, I/49.

⁴³ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâturidi, *Tevilâtu Ehli's-Sünne*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2005, VII/4.

ması ve ilzam etmesi gibi temel özellikler zikrederler.⁴⁴ Bu tür özellikler daha ziyade her peygamberin risaletinin genel özellikleriyle doğrudan bağlantılı olan hidayet mucizesiyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Zira Kur'an'da geçen mucizelere baktığımızda Mu'cizeler sadece inanmayanlara yönelik değildir. Mu'cizenin görülmesinin bir maksadı da, Allah-u Teâlâ'nın, nübüvvet iddiasında bulunan Zâtı, en olmaz sanılan, misli görülmemiş bir hâdise yaratmak suretiyle desteklediğini ve tasdik ettiğini göstermektir.⁴⁵ Bu görüşümüzü destekleyen en önemli delillerden bir tanesi de bu şartları ortaya koyan kelimcilerden birisi olan Bakıllani'nin, Hz. Peygamber'in mucizelerini işlediği kendi eserinde Kur'an ve diğer mucizeleri şeklinde bir ayırma gitmesidir. Diğer mucizeleri olarak zikredilen mucizelerin içerisinde Şakku'l-Kamer (ayın yarılması), Haninu'l-Ciz (hurma kütüğünün inlemesi), yemeklerin bereketlenmesi vb. mucizeler de vardır.⁴⁶ Buradan anlaşılan bu şartları ortaya koyma nedenleri daha ziyade mucize (hidayet mucizesi), keramet ve sihir arasındaki ayırma dikkat çekmek⁴⁷ ve hidayet mucizesinin genel çerçevesini çizmek olduğu anlaşılmaktadır. Bu şartları detaylı inceleyen bir diğer kelimci olan Kadi Abdulcebbar ise yine kendi eseri olan *Şerhu'l-Usulî'l-Hamse'de* Hz. Peygamber'in nübüvvetini tasdik eden mucizeleri zikrederken Kur'an'ı merkeze almak suretiyle yaptığı tahlillerin yanında diğer

⁴⁴ Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Basrî el-Bâkılânî, *el-Beyân 'Anî'l-Fark Beyne'l-Mu'cizât ve'l-Kerâmât ve'l-Hiyel ve'l-Kehâne ve's-Sihr ve'n-Nâricât*, (nşr. Richard J. Mccarthy), Beyrut 1958, s.45. Kâdî Abdülcebbar, *el-Muğni*, XV, 199 vd.; a.mlf., *Şerhu'l-usulî'l-Hamse*, (nşr. Abdülkerim Osman) Mektebetu'l-Vehbe, tsz. s.569; Ebû'l-Meali Rüknuddin Abdülmelik b. Abdilah b. Yusuf el-Cüveynî, *el-İrşâd*, Mektebetu'l-Hanci, Kahire 1950, s.308 vd.; Ebû'l-Feth Tâcüddin Muhammed b. Abdilkerim b. Ahmed eş-Şehristânî, *Nihâyetü'l-İkdâm*, Mektebetu Sekafeti'd-Diniyye, Kahire 2009, s. 414.

⁴⁵ Bkz.: İbn Teymiye, *en-Nübüvvat*, s. 40-41,849.

⁴⁶ Bakıllani, *et-Temhid*, Mektebetü'ş-Şarkıyye, Beyrut 1907, s. 132-134.

⁴⁷ Bkz.: İbn Teymiye, *a.g.e.*, s. 826-830.

mucizeleri de örnek vererek zikretmiş ve Hz. Peygamber'in Kur'an başta olmak üzere birçok mucizesinin olduğunu belirtmiştir. Örneklendirirken de ağacın peygamberin emrine icabet etmesi, hurma kütüğünün inlemesi, elinde taşların Allah'ı zikretmesini zikrettikten sonra daha birçok mucizesini sözü uzatmamak için anlatmadığını belirtir.⁴⁸ Diğer bir eseri olan *Tesbitu Delaili'n-Nübüvve*'de İsrâ, ayın yarılması ve benzeri olayları Hz. Peygamber'in hissi mucizelerine delil getirir.⁴⁹ Mucizenin şartlarını el-İrşâd isimli kitabında detaylı ele alan kelimcilerden birisi olan Cüveynî, mucizenin keramet ve sihirden ayrıldığı noktaları işledikten sonra Hz. Peygamber'in mucizelerini müstakil bir başlık altında ele almıştır. Öncelikle Peygamberimizin hidayet mucizesi olan Kur'an'ın icaz yönlerini serdettikten sonra Kur'an dışında verilmiş diğer mucizeleri kısaca da olsa işlemiş ve orada örneklendirme yaparken de ayın yarılması, parmaklarından su akması, taşların ve yemeklerin bereketlenmesi gibi sayısız mucizesi olduğunu vurgulamıştır. Hatta bu tür mucizelerin âhâd haberler yoluyla bize ulaşmasının aleyhte delil olarak kullanılamayacağını, zira mecmu'nun (toplam itibariyle) bu olağanüstü hadiselerin meydana geldiği ile ilgili kati bir bilgi oluşturduğunu söyler.⁵⁰ Delillendirme adına verdiği örnek de oldukça çarpıcıdır zira Hatem'in cömertliği ve Hz. Ali'nin cesareti ile ilgili rivayetlerin de haber-i vâhid yoluyla ulaşmasına rağmen yine mecmu'ü yani birçok kanaldan aynı bilginin

⁴⁸ Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, s. 596-597.

⁴⁹ Kâdî Abdülcebbar, *Tesbitu Delaili'n-Nübüvve*, I/46,55,59.

⁵⁰ Cüveynî, *el-İrşâd*, s. 353. İbn Hacer de her ne kadar bu tür hadisler ahad kanalla ulaşsa da toplamının kesin bilgi ifade ettiğini belirtir. Fakat her bir rivayet kendi içerisinde bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda bütün rivayetlerin aynı sıhhatte olmadığı belirtir. Ayın yarılması ve hurma kütüğünün inlemesi ile rivayetlerin kesinlik ifade edecek derecede olduğunu, fakat taşların Hz. peygamber'in elinde tesbihi meselesi nin tek bir kanalla geldiğini sened bakımından da kusurlu olduğuna işaret eder. (Bkz. İbn Hacer el-Askalani, *Fethu'l-Bâri*, Mektebetu Melik Fehd, Riyad 2001, VI/685)

bizlere ulaşmış olmasının kendiliğinden kati bir bilgi oluşturduğunu belirtir.⁵¹ Cüveyni devamında ayın yarılması hadisesinin zaten Kur'an tarafından haber verildiğini ve nakledilen hadislerin tevatür derecesinde olduğunu belirtir.⁵² Buradan da anlaşılmaktadır ki isimlerini zikrettiğimiz kelimelerin mucizenin şartlarından bahsetme nedenleri her bir mucizeyi bu şartların süzgecinden geçirerek tasnif etmek değildir. Bu şekilde olsaydı kendi zikrettikleri şartlara uymayan birçok mucizeyi eserlerinde zikretmezlerdi. Yukarıda belirttiğimiz gibi bu şartlar daha ziyade hidayet mucizesinin çerçevesini belirleme⁵³ ve bu mucizenin keramet, sihir ve peygamberlik öncesi meydana gelen olağanüstü hadiselerden ayrıldığı noktaları tespit etmeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁴ İbn Hacer de Hz. Peygamber'e ayın yarılması, yemeklerin bereketlenmesi, parmaklarından suların akması, cansız varlıklarla konuşması gibi olağanüstü olarak verilen mucizeleri sınıflandırmada tahaddi özelliği taşıyan mucizeler olduğu gibi, öncesinde tahaddi taşımadığı halde peygamberliğini tasdik etme babında birçok mucize verildiğini belirtmesi⁵⁵ zikrettiğimiz tezi destekler mahiyettedir. İmam Maturidi de Hz. Peygamber'in Nübüvvetini ispat eden hususları şahsi, hissi ve akli mucizeler şeklinde üçe ayırmıştır. Akli mucizesinin Kur'an olduğunu kabul ederken hissi mucizeleri bağlamında ayın ikiye bölünmesi, ağacın Resûl'ün huzuruna

⁵¹ Cüveynî, *a.g.e.*, s. 354.

⁵² Bkz. Cüveynî, *el-İrşâd*, s. 354. İbn Kesir de aynı şekilde ayın yarılması ile ilgili hadislerin sahih senedlerle nakledildiğini, hadislerin tevatür derecesinde olduğunu ve Hz. Peygamberin en açık mucizelerinden birisi olduğunu zikreder.(İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azim*, Dâru Tayyibe, Riyad 1997-99, VII/472)

⁵³ Bkz. H. İbrahim BULUT, "Sünnî Gelenekte Mûcize Kavramı ve Hz. Salih'in Deve Mûcizesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4. Cilt, sayı 2, Samsun 2004, s. 137-150.

⁵⁴ Bkz. Cüveynî, *el-İrşâd*, s. 316-323. Taftazanî, *Şerhu'l-Makasid*, V/11-35.

⁵⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, VI/673.

gelmesi ve taşın kendisine selam vermesi, su ve yiyeceklerin bereketlenmesi vb. oldukça uzun bir liste sunması⁵⁶ aynı şekilde yapmış olduğumuz değerlendirmemizle uyuşmaktadır.

Bu ön bilgiden sonra müşriklerin mucize taleplerine cevabi ayetlerin tahliline geçebiliriz.

2- Müşriklerin Hz. Peygamber'den Mucize Taleplerine Cevabi Ayetler

Müşriklerin Hz. Peygamber'e inanmama adına ortaya koydukları tavırlardan birisi de O'nu(s) zor durumda bırakma adına malayani ve yersiz istekte bulunmalarıdır. Allah bu tür taleplere her zaman aynı şekilde cevap vermemiştir. Bu cevabi ayetlerin hiçbirisinde "Biz sana hiçbir hissi(maddi) mucize vermedik" anlamına gelebilecek sarih bir ifade yoktur. Her birisi bir maksada matuf bu cevabi ayetleri sınıflandırmak gerekirse:

a) Geçmiş Ümmetlerin Durumunun Hatırlatılması:

Kur'an'da geçmiş ümmetlere gönderilen bazı peygamberlere mucizeler verilmesine rağmen yine de peygamberleri yalanladıkları ve sonuçta helak edici bir cezaya çarptırıldıkları anlatılır.⁵⁷ Toplu helak edilme geçmiş ümmetlerin maruz kaldığı durumlardan biridir. Bu helak edilmeleri daha ziyade risaletin son dönemlerinde olmuştur ve bu tür helak edici mucizeler o ümmetlerin korkutucu bir cezayla cezalandırılması amacına matuf olmuştur. Kur'an'da bizlere bu tür cezalandırma ile ilgili zikredilen en belirgin örnek Hz Salih'in devesidir. Geçmiş ümmetlerde risaletin son aşamalarında görülen bu inat, başkaldırı ve sonuçta Peygamberi yalanlama şeklindeki durum Hz. Peygamber'in Mekke döneminde

---

⁵⁶ Bkz. Mâtürîdî, *Kitâbu't-Tevhid*, s. 310-311.

⁵⁷ Bkz. Ankebut, 29/40; Araf, 7/59-64; Yunus, 10/71-73; Hud, 11/42-43; Hicr, 15/78-79; Enfal, 8/54.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

risaletin başında gerçekleşmiştir. Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'den Safa tepesini altına çevirmesi gibi özel nitelikli ve alaycı bir tavırla mucize talep etmişlerdir. Allah bu tür taleplere geçmiş ümmetlerin durumlarını hatırlatarak cevap vermiş ve uyarmıştır. Bu ayetlerden biriside İsra suresi 59. ayettir:

وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأُولُونَ وَآتَيْنَا نُوحًا الْنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا

“Kâfirlerin istedikleri mûcizeleri göndermeyişimizin tek sebebi, daha önceki kâfirlerin bu gibi mûcizeleri yalanlamış olmalarıdır. Nitekim Semud halkına açık bir mûcize olarak o dişi deveyi verdik de onu öldürdüler ve bu yüzden kendilerine zulmettiler. Biz o âyetleri sadece korkutmak için göndeririz.”⁵⁸

Bu ayet'in sebab-i nüzulüyle ilgili olarak kaynaklarımızda yer alan malumat özetle şu şekildedir: Mekke döneminde bir kısım putperest müşrik, Allah Resulü'ne gelip safâ tepesinin altına çevrilmesi ve Mekke'nin çevresindeki dağların yerinden silinip tarıma elverişli bir ova şekline konulmasını istemişler ve bu taleplerinin yerine getirilmesi durumunda ona iman edeceklerini söylemişlerdi. Resulullah da onların imanına vesile olur diye bunu Allah'tan dileyince bu ayet nazil olmuştur.⁵⁹

Ayetin nüzul sebebinden de anlaşıldığı gibi ayette vurgulanan Mekkeli müşriklerin talep ettikleri mucizeler (بِالْآيَاتِ) Kur'an dışında, kendi istedikleri türden ve geçmiş peygamberlere benzerleri verilmiş hissi mucizelerdir.⁶⁰ Ayette mucizelerin bir yönünü teşkil eden “korkutmaya yönelik” ayetlerden/mucizelerden söz edilmiştir. Elmalı bu tür ayetlerin

⁵⁸ İsra, 17/59.

⁵⁹ Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Ali Ebu'l-Hasan el-Vâhidi, *Esbabu'n-Nüzul*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1991, s. 296.

⁶⁰ Bkz: Fahrudin er-Râzi, *et-Tefsîru'l-Kebîr, (Mefâtihu'l-Gayb)*, Dâru'l-Fîkr, Beyrut 1981, XX/235.

tefsirinde bu türden mucize taleplerinin “inadına istek ve ısrar edilen ‘âyât-ı mukteraha’⁶¹ (teklifi mucizeler) türünden bir mucize olduğunu belirtir. Bunlar gösterildiği zaman (Peygamberlere) inanmayanlar Semud kavmi gibi köklerini kesecek bir azab ile derhal yok edilmişlerdir, der. Yorumun devamında ise Kureyş müşriklerinin inadına olarak istedikleri âyetler (mucizeler) bu türden mucizeler olduğunu buna delil olarak ise “âyât”ın başındaki belirli bir şeye delalet eden belirleme edatı ‘Lâm-ı ahd’ edatını bulunmasını gösterir.⁶² “el-âyât” sözcüğünün başındaki “el” takısı bu tür mucizelere işaret eder. Her mucize korkutmaya yönelik değildir. Nitekim Hz. İsa’nın ölüleri diriltmesi, âmâların gözlerini iyileştirmek gibi en müzmin hastalıkların şifa bulmasına vesile olması, keza arkadaşlarının evlerinde nelerin olduğunu bilip haber vermesi, bir kuş şeklini yapıp içine üfleyerek -Allah’ın izniyle- havada uçurması⁶³ şeklindeki bu mucizelerinden hiçbirisi korkutmakla ilgili değildir.

Bundan anlaşılıyor ki, bu ayette söz konusu edilen mucizelerin özellikli olduğu gerçeği vardır. Bu özellik, kâfirlerin inadı, peygamberi tahkir maksadını gütmeleri, imana gelmek için değil, sırf inat uğruna -bir gevezelik kabilinden- değişik mucizeleri önermek suretiyle işi eğlence konusu yapmalarıdır. İman etmeye niyetleri olmayan bu kişiler kendilerince Allah Resulünü sıkıştırıp zor durumda bırakmak istiyorlardı. Allah Resulü’nü tasdik etme hususunda asla samimi değillerdi, dolayısıyla harikulade bir tarzda istedikleri bu mucizelerin kendilerine verilmesi, o mucizelerin hak ettikleri cezanın korkutan bir habercisi olacağı anlamına

⁶¹ Müşriklerin peygamberlerinden, peygamberliklerini ispat etmeleri için inat ve ısrarla istedikleri mucizelere “âyât-ı muktaraha” denilir. Bunlar gösterildiği halde, iman etmeyenler, Semûd kavmi gibi köklerini kesecek bir azâp ile yok edilmişlerdir. (Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Azim yay., tsz., V/308.)

⁶² Elmalılı, age., V/308.

⁶³ Al-i İmran, 3/49, Maide, 5/110.

gelmesi demektir. Nitekim ayetin devamı bu hususu dile getirmektedir:“ o ayetleri biz sadece korku vermek için göndeririz.”⁶⁴ Buradaki muhataplar inkârcı müşriklerdir. Bu itibarla ayet-i kerime onların gayr-ı samimi taleplerinin yerine getirilmeyeceğini ifade sadedinde cevabî bir cümledir.

Klasik tefsir geleneğinde bu ayetlerin ne şekilde anlaşıldığına bakmak meseleyi daha da netleştirecektir. Mukatil b. Süleyman ise talep ettikleri an itibariyle bu türden bir mucize vermeyip erteledik anlamında anlaşılması gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁵ Maturidi bu gerçeğe vurgu sadedinde ayeti şu şekilde yorumlar: “Allah, Resulullah’ın risaletini ispat sadedinde yeteri kadar mucize ve deliller indirmiştir. Bunun üzerine tekrar mucize talep etmeleri hidayete erme ve doğru yola iletme için değil sadece inat ve başkaldırı amaçlıdır. Mucize talebi eğer bu amaçla istendiğinde ve verilmesi halinde onu da yalanlamaları durumunda ise helak edilmeleri söz konusu olabilirdi.”⁶⁶

Maturidi, ayrıca bu tür taleplere cevabi bir mucize verilmemesini, kıyamete kadar devam edecek bir neslin devamlılığını sağlama adına Cenab-ı hakkın, iradesini bu şekilde ortaya koyması olarak değerlendirilebileceğini, ilave bir yorum olarak zikreder.⁶⁷ Razi de benzer bir yorumla ayetin tefsirinde "Allah Teâlâ, o mucizeleri izhâr edip sonra da onlar, ona iman etmeyip tam aksine küfürlerinde ısrar ettiklerinde, böylece onlar köklerini kazıyan bir azaba müstahak olmuş olurlar; Ne var ki, bu ümmete, kökleri kazıyan bir azabın indirilmesi caiz değildir. Çünkü Allah Teâlâ, onların içinde ileride iman edecek kimselerin bulunduğunu yahut da onların çocuklarının iman edeceğini en iyi biçimde bilendir.

---

⁶⁴ İsrâ, 17/59.

⁶⁵ Mukatil b. Süleyman, *Tefsîr’u Mukâtil*, Müessesetü’t-Tarihi’l-‘Arabi, Beyrut 2002, II/538.

⁶⁶ Mâturidî, *Tevîlât*, VII/71

⁶⁷ Mâturidî, a.g.e., VII/71.

İşte bundan dolayı Allah onların bu isteklerine icabet etmemiş ve bu ezici ve kahredici mucizeyi de izhar etmemiştir." der.⁶⁸ İbn Kesir bu şekilde bir mucize Allah için çok kolay olduğunu fakat önceki ümmetlerin yalanlamalarına binaen helak edildiklerinden dolayı istedikleri türden bir mucizeyle cevap verilmediğini vurgular.⁶⁹ Müfessirlerin özellikle temas ettikleri bu konu esasında meselenin önemli noktalarından birisidir. Zira bu ayette değinilen hususlardan biri, Semud kavmine verilen mucize ve neticesinde inanmamaları ve emre itaatsizlik yaparak deveyi boğazlamaları ve helak edilmeleri meselesidir. Müşriklerin o anki tavırları ve şımarıklıkları semud kavminin son dönemlerine benzemektedir. Ancak bu tür helak edici mucize talebi Mekke'de gelmiş olması yani risaletin erken dönemlerinde olması, Allah'ında bir hikmete binaen-ki yukarıda değinildi- bu türden bir helak mucizesi vermemesi söz konusu olmuş olabilir.

Müfessirlerin vurguladığı önemli bir husus ise "burada Allah'ın mucize taleplerine cevap vermemesi Resulullah'a onu destekleme babında mucize vermek istememesi değildir."⁷⁰ Ayette geçen *وَمَا مَنَعَنَا* "men' " yani "mani olma" ifadesi "terk etme"den mecaz olarak kullanılmıştır. Yani mucize talep edenlerin yalanlayacak olmaları, mucize verilmemesinin zorunlu bir nedeni değildir."⁷¹ Mucize verip vermeme tamamen meşietü ilahiyeye göre şekillenmekte olup determinist bir anlayışın söz konusu olamayacağını vurgulanmıştır. Burada mucize verilmemesi o an için verilmemesini, başka bir ifadeyle terk edilmesi anlamındadır. Zira Allah hiçbir şeye

⁶⁸ Râzî, et-Tefsîru'l-Kebir, XX/235.

⁶⁹ İbn Kesir, Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azim, V/91.

⁷⁰ Bkz. Muhammed el-İmâdî Ebussuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, Mektebetü'r-Riyad, Riyad tsz., III/461.

⁷¹ Şihabuddîn Mahmûd Alûsî, *Ruhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azim ve Seb'i'l-Mesânî*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut tsz., XV/103.

zorlanamaz.⁷²

Klasik dönem müfessirlerin ayete yaklaşımları hemen hemen aynıdır. Hiçbir müfessir bu ayete dayanarak Hz. Peygambere hissi mucize verilmemiştir şeklinde bir yorum yapmamıştır. Çağdaş dönem müfessirlerin yaklaşımlarında farklılık görmek mümkündür. İbn Aşur ve Elmalılı gibi müfessirler klasik çizgiye yakın bir yorumu tercih etmişlerdir. İbn Aşur bu ayetlerin, mü'minlerin kalplerini şeytanın kaydırması hususunda sağlamlaştırma, kavminin iman etmesi hususunda hırslı olan ve kavmini kendisini yalancı zannetmesinden çekinmesinden dolayı bu türden bir mucize isteği oluşan nebisine bir tesellidir.⁷³ İbn Aşur'un vurguladığı bu husus oldukça önemli, zira Allah bu ve benzeri ayetlerle müşriklerin peygambere karşı tutumlarının yanlışlığını belirterek tutumlarını değiştirmeleri gerektiği ve istedikleri türden (âyât-ı mukteraha) bir mucize verilmemesi sadece kendi yapıp etmelerinin bir neticesi olduğu vurgulanmış olmaktadır.⁷⁴ Bu ayetle Hz. Peygamber ve mü'minlerin bu tür şımakça tavırlar karşısında sarsılmamaları da sağlanmış olmaktadır.

Çağdaş dönem müfessirlerden İzzet Derveze bu tür mucize taleplerine cevap verilmemeyi biraz farklı bir argüman üzerinden yorumlar: "Kafirlerin meydan okumalarına karşın, Allah'ın hikmeti gereği Peygamber eliyle mucizeler indirmediklerini açıklamaktadır. Bilindiği üzere burada Allah'ın hikmeti, Peygamberi'nin ve Kur'an'ın doğruluğuna dair kâfirleri ikna için mucize göstermeyi gerektirmemiştir. Çünkü davet (çağrı), ancak Allah'ın birliğine olup dünya ahiret saadetinin garantisi olan üstün değerler bütününe ve ahlaka

---

⁷² Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, ed-Dâru't-Tunûsiyye, Tunus tsz., XV/142. Bkz. Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XX/236.

⁷³ İbn Âşûr, a.g.e. XV/143.

⁷⁴ Bkz. Ebussuûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, III/460,461.

sarılmak, günah, kötülük, taşkınlık ve şirkten sakınmak yönündedir. Bunların doğruluğunun veya yanlışlığının ispatı için mucizeye gerek yoktur. Bu çağrının temel ilkelerini oluşturan Kur'an, Allah'ın en büyük en yeterli bir mucizesidir.”⁷⁵ Derveze'nin yaptığı yorumu diğer müfessirlerden ayıran taraf “...Bunların doğruluğunun veya yanlışlığının ispatı için mucizeye gerek yoktur” cümlesidir. Derveze'nin gerek yok dediği mucize hissi mucizedir. Yapmış olduğu yorumu genel bir kaide haline getirmiştir. Bu tip bir genelleme yapmak Kur'an'da zikredilen mucizelerin eda ettikleri fonksiyonlar açısından problemlidir. Zira kendisinin de ifade ettiği gibi Kur'an da mucizedir ve ikna mekanizması içerisinde bir yer bulmuştur. Özellikle hidayet mucizeleri aynı zamanda irşad mucizeleridir.⁷⁶ Fakat bütün hidayet mucizeleri Kur'an gibi akli değil çoğunluğu hissi mucizelerdir.

İzzet Derveze'nin burada kastettiği eğer helak mucizeleri ise “...Çünkü davet (çağrı), ancak Allah'ın birliğine olup dünya ahiret saadetinin garantisi olan üstün değerler bütününe ve ahlaka sarılmak, günah, kötülük, taşkınlık ve şirkten sakınmak yönündedir.” Şeklinde ifade ettiği risaletin her bir dönemi geçerli olabilecek temel değerleri anlatma ve ikna etmede mucizeler her ne kadar temel bir esas olarak kullanılmamış olsa da hiç kullanılmadığı veya kullanılamaz şeklinde bir genelleme yapmak isabetli değildir. Bu evrensel değerlerin ve ilahi hakikatlerin anlatılmasında zaten helak mucizeleri değil hidayet mucizeleri etkin olmuştur. Zira Hz. Musa ile sihirbazlar arasında cereyan eden âsâ mucizesi ve neticesinde sihirbazların iman etmeleri,⁷⁷ Arap şairi Lebid b. Rebi'anın Kur'an'ın icazı karşısında İslam'a girmesi bilinen

⁷⁵ İzzet Derveze, *et-Tefsiru'l-Hadis*, Ekin Yayınları, İstanbul 1997, II/358, 359.

⁷⁶ Bulut, “Mucizeler Karşısında İnsanların Tutumu”, s.125

⁷⁷ A'raf, 7/120-122; Taha, 20/70.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

hadiselerdir.⁷⁸ Okunan Kur'an ayetleri karşısında Necâşi'nin teenniyle hareket edip Hz. Peygamber'in doğruluğunu tasdik etmesi⁷⁹ bu konuda verilebilecek örneklerden bazılarıdır.⁸⁰ Bu özelliklere sahip insanların iman etmesinde hidayet mucizelerinin etkili olduğu kabul edilir. Ayrıca bunlar, Peygamber'den hidayet mucizesinin dışında başka bir mucize getirmesini de istemezler⁸¹ Sadece küfürde ısrar eden inatçılar üzerinde ise özellikle hissi mucizelerin etkisinin olmadığını yine Kur'an'dan öğrenmekteyiz. Sonları da helak edilmeleri şeklinde olmuştur.⁸²

Küfürde ısrar eden inatçı insanlar üzerinde hissi veya akli hiçbir mucizenin etkili olmayacağını Allah tarafında vurgulanması aynı zamanda Hz. Peygambere bir tesellidir. Müfessirlerimizin hiçbirisi Derveze hariç burada ayette söz konusu olan cevabi ifadeleri temel bir kaideye dönüştürmemiştir. Zira mucize talep edenlerin verildiği takdirde o mucizeyi yalanlayacak olmaları mucize verilmemesinin zorunlu

⁷⁸ Bkz. Ebû'l-Ferec el-İsfahâni, *el-Egâni*, Daru Sadır, Beyrut 2008, XV/246-259.

⁷⁹ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1990, I/362.

⁸⁰ H. İbrahim Bulut, "Mucizelerin Muhatapları Üzerindeki Etkileri", Usûl, (İslam Araştırmaları) Sayı: 9, Ocak-Haziran 2008, s. 166.

⁸¹ Bulut, *a.g.m.*, s,167.

⁸² "Hz. Musa ile Yahudiler arasında geçen mücadele de imanın oluşumunda hissi mucizelerin müspet bir etkisinin olmadığını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Bütün hayatını İsrailoğulları'na adayan, onların hidayete ulaşması için didinen Hz. Musa, Yahudilerin tutumu karşısında çoğu defa hayal kırıklığına uğramıştı. İsrailoğulları, asa ve parıltılı el mucizelerinin yanı sıra, Mısırlıları yola getirmek üzere gönderilen bela ve musibetlere şahit olmuşlar ve bütün bunlardan ibret almayan Firavun'un cezalandırıldığını da görmüşlerdi. Buna rağmen İsrailoğulları, Firavun'dan kurtulup denizi geçtikten sonra putlara tapan bir topluma imrenerek Musa'dan onların tanrıları gibi bir tanrı yapmasını isteme cesaretini göstermişlerdi. Nitekim ele aldığımız ayette geçtiği üzere Semud kavmi, gözleriyle gördükleri deve mucizesi karşısında ıslah olmamış, Hz. Salih'in bütün uyarılarına rağmen söz konusu deveyi kesmişlerdi." Bulut, *a.g.m.* s,158-160 (A'raf, 7/138.) A'raf, 7/77; Hud, 11/65; Şu'ara, 26/157; Kamer, 54/29; Şems, 91/14.

bir nedeni değildir. O an itibariyle risaletin gereği ne ise Allah'ın muradı o yönde tecelli etmiştir. Her şımarıkça istenen mucizenin aynen verilmesi risalet vakarıyla uyuşmayacağı da muhakkaktır. Müşriklerin mucize taleplerindeki üslupları geçmiş ümmetlerin şımarıkça tavırlarına benzemekte ve bu tavır esasında helak mucizelerini gerektiren bir durumdur. Allah bu türden bir helakı daha risaletin başı olmasından dolayı murad etmediğinden, istedikleri türden bir mucize vermemiştir. Burada müşriklerin zihinlerinin inşası ile ilgili bir durumun olduğu anlaşılmaktadır. Elmalılı bu gerçeği şu şekilde ifade etmiştir: Kur'an'ın bu gibi âyetlerinde insanları, anlayıp, delil bulmak için mucizelerden çok, tamamen akılla anlaşılabilir hususlara sevk etmek vardır. Bunun için Kur'an, mucizelerin en büyüğüdür. Fakat bundan, bazıların zannettiği gibi peygamberlerin mucizelerinin mümkün olmadığına ve son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz'in maddî mucizeler göstermediğine ve gösteremeyeceğine işaret gibi bir anlam çıkarmaya kalkışmak da doğru değildir.⁸³

b- Beşeriyet Vurgusu: Hz. Peygamber'in elçi olarak gönderilmiş bir insan olduğuna dair cevabi ayetlerden olan İsrâ suresi 90-93. âyetlerde:

وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَنْفَجِرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا (90) أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَجِيلٍ وَعَنْبٍ فَتُفَجَّرَ الْأَنْهَارَ جَلَامًا
تَنْفَجِيرًا (91) أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمَتْ عَلَيْنَا كِذِّبًا أَوْ تَأْتِيَنَا بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قِيَالًا (92) أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ
زُخْرُفٍ أَوْ تَرْفَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِوَعْدِكَ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا (93)

Ve "Biz" dediler; "Sana asla inanmayacağız. Ta ki yerden bir pınar akıtasın. Yahut senin hurma ve üzüm bağların olsun da aralarından gürül gürül ırmaklar akıtasın. Yahut iddia ettiğin gibi gökyüzünü parçalayıp üzerimize kısım kısım düşüresin, ya da Allah'ı ve melekleri karşımıza getiresin de

⁸³ Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, I/469.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

onlar senin söylediklerine şahitlik etsinler. Yahut altından bir evin olmalı, ya da göğe çıkmalısın. Ama sen üzerimize, okuyacağımız bir Kitap indirmedikçe senin sadece göğe çıkmana da inanmayız!" De ki: "Rabbimin şânı yücedir. (Böyle şeyleri yapmak benim işim değildir). Ben, sadece elçi ol(arak gönderil)en bir insan değil miyim?"

Tefsirlerde bu ayetlerin iniş sebebiyle ilgili olarak İbn İshak'tan nakledilen bir rivayete göre:

“Utbe ve Şeybe kardeşler, Ebû Süfyân, Nadr b. Haris, Ebû Cehil, Ümeyye b. Halef, Velid b. Mugire gibi Kureyş'in ileri gelen müşrikleri, Kur'an'ın mucizevi üstünlüğünü kabul etmedikleri gibi onun benzerini ortaya koymaktan da âciz kalan bir heyet halinde Kabe'nin yanında toplanıp kendisiyle görüşmek üzere Hz. Peygamber'i oraya davet etmişlerdi. Hz. Peygamber, samimi bir görüşme yapacaklarını umarak yanlarına geldiğinde ona özetle şunları söylediler: Sen şimdiye kadar Araplar'dan hiç kimsenin yapmadığı kadar halkımız arasında bir ihtilâf ortaya çıkardın; atalarımızı yerdin, ilâhlarımıza hakaret ettin, akıllılarımızı ahmak yerine koydun, toplumumuzu böldün, bize olmadık kötülükler yaptın. Eğer bunları mal için yapıyorsan aramızda sana mal toplayalım ve seni en zenginimiz yapalım, şan ve şeref kazanmak için yapıyorsan seni başımıza lider yapalım, eğer ruhsal bir rahatsızlık sebebiyle bunu yapıyorsan bir tabip bulup iyileşmen için malımızı mülkümüzü harcayalım veya seni mazur sayalım (çünkü onu cin çarptığını düşünenler de vardı). Hz. Peygamber, bu söylediklerinin hiçbirinin doğru olmadığını, aksine Allah'ın kendisini gerçek bir elçi olarak gönderdiğini, kendisine bir kitap indirdiğini, uyarıcılık görevini yerine getirmesini emrettiğini; bu nedenle onlara Allah'ın mesajlarını tebliğ ettiğini ve uyarıda bulunduğunu ifade ederek eğer kendisini dinleyip uyarısını kabul ederlerse bundan dünya ve âhiret hayatları bakımından kârlı çıkacaklarını, ama reddederlerse artık kendisi için sabredip Allah'ın hükmünü beklemekten başka bir çare kalmayacağını ifade etti. Bunun üzerine söz konusu heyet, alaycı bir üslûpla -etraftaki dağları kaldırarak verimli toprakları genişletmesi, söylediklerini doğrulaması için atalarından bir zatı

dirilmesi gibi daha başka talepler yanında- konumuz olan âyetlerde belirtilen saçma isteklerini sıraladılar. Resulullah ise, kendisinin bunları gerçekleştirmek gibi bir görevinin olmadığını belirterek yukarıda anlatılan açıklamalarını tekrar hatırlattı ve nihayet umduğunu bulamamanın verdiği üzüntü içinde onlardan ayrıldı.”⁸⁴

Âyetin sebab-i nüzulüne baktığımızda, müşriklerin belli özellikleri olan mucize talepleri olduğu görülmektedir. Matürîdî, aslında müşriklerin mucize talebi olmadığını, maksatlarının meydan okuma, peygamberi aciz bırakmak ve onu sıkıntıya düşürmek olduğunu, zira semanın üzerlerine düşmesini talep etmeleri menfaatlerine olmadığını söyleyerek ince bir noktaya işaret etmiştir.⁸⁵ Ebu Hayyan da benzeri bir çelişkiye dikkat çekerek şu yorumu yapar: “Kur’an ve diğer mucizeler onların talep ettiği mucizelerden daha önemsiz olmadığı gibi bilakis daha büyük mucizelerdir. Mesela ayın yarılması, yerin yarılmasından veya Resul’un parmaklarından suyun akması, taştan su fişkirmesinden daha büyük mucizedir.”⁸⁶

Allah’ın bu ve benzeri ayetlerdeki peygamberin beşeriliği vurgusundaki temel amacın ne olduğu hususu üzerinde tefsirlerde uzunca bilgiler bulunmaktadır. Ele aldığımız **قُلْ (سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا)** *De ki: "Rabbimin şanı yücedir. Ben, sadece elçi ol(arak gönderil)en bir insan değil miyim?"* ayetinde temel olarak vurgulanmak isteneni İbn Kesir şu şekilde ifade etmiştir: “Onun gücü ve kudretinde olan bir işin başkasının elinde zuhur etmesi hususunda Allah’ı tenzih ederim. Bilakis O (c.c) istediğini yapandır. İsterse sizin isteklerinizi yeri-

⁸⁴ Heyet (Hayrettin Karaman, Mustafa Çağırıcı, İ. Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş) *Kur’an Yolu*, DİB Yay., İstanbul 2012, III/449-450. Rivayet için bkz. Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XIV/87,88.

⁸⁵ Mâturîdî, *Tevilât*, VII/112.

⁸⁶ Ebu Hayyan Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelûsî, *el-Bahru’l-Muhit*, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1993, VI/78, 79.

ne getirir isterse getirmez. Ben sadece risaletin gerektirdiği şeyleri tebliğ edip nasihat eden biriyim.”⁸⁷ Zemaşeri müşriklerin talep ettikleri bu şeyleri kuru bir inat ve dik kafalıktan istediklerini belirtir. İstekleri karşılanırsa bile verecekleri karşılığın “Bu sihirdir” demek olacağını vurgular. Yorumun devamında ise “Kur’an ve bunun dışındaki diğer mucizeleri inkâr ettiklerinde- ki talep ettikleri şeylerden daha kıymetsiz değil bilakis daha büyük ve kıymetliydi- yine de hakikatı görmeleri için bir yol olmadı. (سُبْحَانَ رَبِّي) ifadesi de bu taleplerin şaşkınlığından kaynaklanmaktadır. Peygamberler ancak Allah’ın kendileri için gösterdiği mucizeleri getirirler. Mucize beşerin tasarrufunda olan bir şey değil Allah’a atfedilecek bir şeydir.”⁸⁸ Mevdudi daha çarpıcı bir ifadeyle bu ayeti yine Resulullah’ın dilinden konuşturur gibi şu şekilde açıklar: “Ey anlayışsız insanlar! Ben hiç ilah olduğumu iddia ettim mi ki benden böyle bir şey istiyorsunuz.”⁸⁹ Esasında Mevdudi’nin bu yorumu ayetin temel maksadını net bir şekilde ortaya koyan bir ifadedir. Ayetteki temel vurgu Hz Peygamber’in kendinden her isteneni yaratan bir rab olmadığıdır.⁹⁰

Peygamberin beşeriyet vurgusunun yanında “Resul” olarak zikredilmesi müşriklerin peygamber tasavvurundaki zihni bulanıklığı gidermeye matuf bir gerçeklik olarak durmaktadır. Vahye dayalı bir zihin inşası gerçekleştirilmektedir. Peygamber olmak güç yetirebilme bağlamında insanı beşeriyetin sınırlarının dışına atmadığı gibi, donanım itibarıyla de alelade bir kişi konumuna indirgenmesinin doğru

⁸⁷ İbn Kesir, Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azim, V/121.

⁸⁸ Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemaşeri, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil*, Mektebetü'l-Ubeykan, Riyâd 1998, III/552,553.

⁸⁹ Ebu'l-Ala el-Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an, İnsan* Yayınları, İstanbul 1986, III/125; bkz: Taberi, *Câmiu'l-Beyân*, XIV/87.

⁹⁰ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XV/211.

olmadığı vurgulanmış olmaktadır. Vahye muhatap bir elçi olması yönüyle de farklı ve üstün bir konuma sahiptir. Elmalılı bu gerçeği şu şekilde ifade etmiştir: “Genellikle Peygamberler derece farklarıyla birlikte, Âdem kıssasından anlaşıldığı üzere, ilk fitrata nazaran, beşer nev’i içinde Allah’ın halifeliğine mazhar olmuş yüksek bir ruh derecesine sahip kimselerdir. Bu yüzdendir ki, âdeta kendi nevilerinin üstünde sayılabilecek bir ayrıcalıkları vardır. Bu yüksek ruh asaletine sahip bulunmalarının yanında ilâhî teyide de mazhar olmaları onları, hem bilgi ve idrak yönünden, hem de tasarruf gücü demek olan iradeyi harekete geçirme yönünden ve bazen ikisiyle birden ruh mertebelerinin en yücelerine eriştiren tecellilere mazhar kılar. Bu tecellilerden her biri, beşerin alışılmış ruhi davranışlarından çok farklı ve üstün özellikler taşır. İşte bu özellikler o peygamberlerin, çeşitli kademelerde mucizelerini meydana getirirler”.⁹¹

Kur’an’da beşer vurgusunun yapıldığı hiçbir ayet Hz. Peygamber’e Kur’an dışında bir mucize verilmediğine delil olarak kullanılamaz, zira beşer olma peygamberlerin tamamında bulunan en temel vasıftır. İnsanlık tarihi boyunca bütün inkârcıların dolayısıyla da Mekkeli müşriklerin değişmez davranış biçimlerinden bir tanesi, inanmamak adına bir şekilde bahane uydurma iştahlarıdır. Bu bazen yeni ve istedikleri bir tarzda mucize talep etme şeklinde olduğu gibi bazende peygamberin beşer olmasını bahane etme şeklinde olmuştur. Furkan suresinde yer alan: “*Ne oluyor bu Peygambere, böyle Peygamber mi olur: Yemek yiyor, çarşı pazarda dolaşiyor! Bari yanında heybetli bir melek olsaydı da etrafındaki insanları korkutup uyandı bulunsaydı! “Yahut kendine bir hazine verilse, yahut kendisinin içinden yiyeceği bir bahçesi olsaydı!” Hasılı o zalimler: “Doğrusu siz, sadece*

---

⁹¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, I/340.

büyülenmiş bir adamın peşine düşmüşsünüz."⁹² şeklindeki ifadeleri onların zihin dünyalarındaki bulanıklığı ortaya koymaktadır. Kendilerine bir mucize veya mucizeler gösterilmiş olması bu gerçeği değiştiren bir şey de değildir.⁹³ Allah bu ve benzeri durumlara ayetlerle cevap vererek, bir toplumun inşasını hedeflediği görülmektedir. Zira İbrahim suresi 9-11 arası geçen şu ayetler bu söylediğimiz görüşe delil niteliğindedir. Ayetin Arapça metnini zihinde daha net canlanması adına vermek istiyoruz:

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي آفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكِّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ (9) قَالَتْ رُسُلُهُمْ إِنِّي اللَّهُ شَكُّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَنَا عَمَّا كَانَتْ بَعْدُ آبَائُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (10) قَالَتْ هُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (11)

9. ayetin anlamına baktığımızda “Hz. Nuh, Âd ve Semud halklarının ve onlardan sonra gelip de Allah’tan başkasının bilemeyeceği halkların başlarından geçen olaylardan haberdar olmadınız mı?” Şeklindeki sorudan sonra kavimlerin durumu şu şekilde resmedilir: “Allah tarafından gönderilmiş elçiler kendilerine mucizeler getirdiler de onlar ellerine ağızlarına götürüp: Biz, dediler, sizinle gönderilen talimatları kabul etmiyoruz. Çünkü biz, bize yaptığınız davetin mahiyetinden derin bir kuşku içindeyiz.” Ayette özellikle kendilerine hissi mucizeler de verilmiş kavimler zikredilmiştir. 10. ayette ise peygamberlerine “o halde bize açık delil getirin” diyerek inanmama konusundaki dirençlerine bahaneler oluşturmaktalar. Ayette oluşturulan bahaneden birisi de elçilerin kendileri gibi beşer olmalarıdır. Getirmiş oldukları mucizeler ki geçmiş ümmetlere çoğunlukla hissi mucizeler verilmiştir,

⁹² Furkan,25/7-8.

⁹³ Bkz. İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azim*, V/120, 121.

onların peygamberlerine karşı inanmamak adına bu şekilde bahane uydurmalarına engel olmadığı anlaşılmaktadır. Zira yeniden apaçık delil(mucize) talebinde bulunmaktalar. 11. ayette ise Resullerin onlara: *“Biz sizin gibi beşerden başka bir şey değiliz. Fakat Allah peygamberlik nimetini kullarından dilediğine ihsan eder. Allah’ın izni olmadıkça size mucize göstermemiz mümkün değildir...”* şeklinde cevap vermeleri Hz. Peygamber ile ilgili ele aldığımız bütün ayetlerin içeriğiyle uyduğuna söyleyebiliriz. Buradan da anlaşılan bu tür peygamber- ümmet diyalogları insanlık tarihinde yaşanmış risaletin temel argümanlarıdır. Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber’i zor durumda bırakma adına ortaya koydukları söylemlerin geçmiş ümmetlerde de yaşandığını ve o ümmetlerin de bir inşa sürecinden geçtikleri anlaşılmaktadır. Peygamber de olsa mucize göstermenin Allah’ın gücü ve kudretinde olduğu dolayısıyla mucize gösterme gücü açısından herkesin aynı yeterlilikte olduğu -yani beşer olduğu, Allah olmadığı- adeta zihinlere tekrar tekrar kazınmaktadır.⁹⁴ Çünkü bu tasavvur yerli yerine oturmadığı sürece vahyin temel dinamiklerinin anlaşılması mümkün olmayacaktır. Bu ayetler Hz. Peygamber’e aynı zamanda bir teselli niteliğindedir. Zira diğer peygamberlerin başına gelen hadiselerle birebir benzerlik arz etmektedir.

c- Meşiet-i İlahiyyeye Vurgu: Kur’an’dan öğrendiğimiz kadarıyla Mekkeli müşriklerin bazen de Ehl-i Kitap’tan olanların Hz. Peygamber’den yukarıda zikrettiğimiz yersiz isteklerin dışında bir de yanında bir melek indirilmesi⁹⁵ veya Al-

---

⁹⁴ Mucizelerin gösterme yetkisinin mutlak olarak Allah Teâlâ’ya ait olduğu Hz. Peygamber’in hissi mucizeleriyle alakalı rivayetlerde de görülmektedir. Gösterdiği hissi mucizelerin Allah’ın izni ve kudretiyle olduğunu özellikle bildirmiştir. İlgili örnek ve yorumlar için bkz. Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği*, DİB yay. Ankara 2011, s. 218-219.

⁹⁵ Hud, 11/12; Enam, 6/8, 158.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

lah'ın kendileriyle konuşması veya görmeleri⁹⁶ ya da Kur'an dışında herhangi bir mucize verilmesi⁹⁷ şeklinde talepleri olmuştur. Bu ayetlerin sonlarında zikredilen ifadelerde talep ettikleri bu mucizelerin geçmiş ümmetlerin helak süreciyle alakalı olduğunun vurgulanması daha önce değindiğimiz Ayat-ı Muktaraha türü mucizeler olduğu anlaşılmaktadır.⁹⁸ Yeni inşa edilen bir topluluğun risaletin esaslarını anlaması bağlamında bu isteklere farklı farklı argümanlarla cevaplar verilmiştir. Genelde müşriklerin talepleri لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَاتٍ مِنْ رَبِّهِ "Rabbinden (başkaca) ayetler kendisine indirilmeli değil miydi..." şeklinde gelmekte idi. Allah bu taleplere bazen قُلْ إِنَّمَا أَنزَلْتُ إِلَيْكُمْ كِتَابَ الْإِنشَاءِ... "De ki (istedikleri o) ayetler/mucizeler Allah'ın katındadır (Allah'ın irade ve kudreti dâhilindedir)"⁹⁹ şeklinde geldiği gibi bazen de قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنَزِّلَ آيَةً De ki: "Kuşkusuz, Allah bir mucize indirmeye Kadirdir..."¹⁰⁰ şeklinde gelmiştir.

Klasik tefsir geleneğinde benzer ayetlerin Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği Kur'an'a karşı direnen müşriklerin iman etmemek için ürettikleri sözde gerekçe ve bahaneleri konu edinmekte olduğunu ve Allah'ın da inkârcı müşriklere mucize gösterme yetki ve zamanının kendisine ait olduğu gerçeğini bu şekilde zihinlerde inşa etmek istediğini sürekli vurgulamışlardır.¹⁰¹ "Her ne kadar onlar Hz. Muhammed'in gerçek bir peygamber olduğuna ve hakiki vahyi bildirdiğine dair delil olsun diye bir ayet talebinde bulunuyorlarsa da, bu onların hakikati kavrama ve kabul etme endişelerinden kay-

⁹⁶ Bakara, 2/118; Furkan, 25/21.

⁹⁷ Ta'ha, 20/133; Rad, 13/7; Enbiya, 21/5; En'am, 6/8.

⁹⁸ Bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVIII/428.

⁹⁹ Ankebut, 29/50; Enam, 6/109.

¹⁰⁰ Enam, 6/37.

¹⁰¹ Bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVIII/428; Mâturîdî, *Tevîlât*, IV,77; Ebu Hayyan, *el-Bahru'l-Muhit*, IV/124; Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XII/220-222; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I/213, IV/555-556.

naklanmıyor; bilakis, vahyi reddetmek için bir önyargı niteliği taşıyordu. Çünkü onların, alışkanlıklarını, ahlak sistemlerini, sosyal sistemlerini kısaca hayatlarının her yönünü ıslah edip, Hz. Rasul'un (s.a) mesajına göre biçimlendirmeye hiç niyetleri yoktu.¹⁰² Maturidi kendilerine pek çok mucizeler verilmesine rağmen müşrikler yinede inat ettiklerini zira bu onların genel yapısı olduğunu vurgulamıştır.¹⁰³

Zemahşeri ayette geçen “Ona Rabbinden bir mucize indirilseydi ya!” ifadesinin Hz. Peygamber’e birçok mucize indirdikten sonra söylediklerini ve sanki hiçbir mucize indirilmemiş gibi inat ettiklerini belirtmiştir.¹⁰⁴ İbn Abbas, Kureş’in ileri gelenleri Hz. Peygamber’den sırf kuru bir inat için mucize istemişlerdir. Yoksa Allah onlara ikna edici birçok mucize göndermiştir, demiştir.¹⁰⁵ Ebu Hayyan, Allah için yerine getirebilme açısından teklif edilen (âyât-ı Muktaraha) ve edilmeden verilen mucizeler açısından fark olmadığını, zira Allah mucize taleplerine ayın yarılması (şakk-ı kamer) şeklinde cevap verdiğini, onlar da “Bu devam edegelen bir sihirdir” dediklerini birçok mucize verilmesine rağmen sanki hiç mucize verilmemiş gibi inatla inkâr ederek ibret almadıklarına işaret etmiştir.¹⁰⁶

Müşriklerin bu tür talepleri esas olarak meşiet-i ilahi açısından ele alınması gerekmektedir. Zira risalet vazifesinin gereklerinin yerine getirilmesi, ilahi irade üzerinden ve kulların maslahatı bir anlamda tavırlarındaki samimiyet veya samimiyetsizlik çerçevesinde yürümektedir. Allah Teâlâ bir âyet ve kesin bir mu'cize indirdiği zaman, bundan daha fazlasını istemek, işi yokuşa sürmedir. Hâlbuki yegâne hüküm ve emir, yüce Allah'ındır. Bu sebeple, O eğer dilerse yapar,

¹⁰² Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, II/301.

¹⁰³ Bkz. Mâturîdî, *Tevîlât*, IV,77.

¹⁰⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV/555.

¹⁰⁵ Ebu Hayyan, *El-Bahru'l-Muhit*, IV/124.

¹⁰⁶ Ebu Hayyan, *a.g.e.*, IV/124.

dilemezse yapmaz... Eğer Allah Teâlâ onların bu tekliflerine icabet ederse, belki de onlar ikinci, üçüncü ve dördüncü tekliflerde bulunacaklardı. Bu ise, risaletin gerektirdiği delillerin zihinlerde sağlıklı yerleşmemesine sebebiyet verebilirdi. Bu sebeple de, daha işin başında, bu kapıyı kapatmak ve daha önce geçmiş olan mu'cizelerle yetinmek gerekmiştir.¹⁰⁷ Zira nübüvvetin delil açısından sübut bulması için bir mucize yeterlidir ve bütün mucizeler tek bir mucize hükmündedir.¹⁰⁸

d- Peygamberin Uyarıcılık Varfına Vurgu: Müşriklerin mucize taleplerine cevabi olarak geçen ifadelerden birisi de *وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ* “ben, ancak gerçeği apaçık tebliğ eden bir uyarıcıyım” dır. Uyarıcılık vasfı (*نَذِيرٌ*) bütün peygamberlerin ortak özelliğidir.¹⁰⁹ Peygamberin uyarıcı varfına vurgu yapılmasından hiçbir zaman “bana mucizeler verilmez” manası çıkmaz. Bilakis bunun manasını “Benim elimde mucizeler yaratmak Allah’a aittir. O benim işim değil ve ben ondan sorumlu da değilim ve öyle bir yetkim de yoktur. Sorumlu olduğum tek şey var; o da, Allah’ın kitabını tebliğ etmek ve elçisine iman etmeyenleri açıkça uyarmaktır” şeklinde anlaşılmalıdır.¹¹⁰ Ayetlerde kullanılan *إِنَّمَا* edatı da Hz. Peygamber’in görevinin sadece insanları uyarmak olduğunu risalet yetkisinin mucizenin yaratılması veya rabbinden bu tür bir talepte bulun-

¹⁰⁷ Bkz. Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XII/221. Müfessirlerin genelde önceki mucizeler ifadesiyle kastettikleri “ayın Yarılması” hadisesidir. Zira Kamer sûresi, müşriklerin mucize taleplerine cevabi ayetleri içeren surelerden öncedir.

¹⁰⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV/556. Neseftî, Abdullah b. Ahmed, *Medârikü't-Tenzîl*, Daru'n-Nefais, Beyrut 1996, II/681.

¹⁰⁹ “Biz peygamberleri sadece müjdecî ve uyarıcı olarak gönderiyoruz. O halde kim iman eder, kendisini ve işlerini düzeltirse onlara asla korku yoktur. Onlar hiçbir üzüntüye de mâruz kalmayacaklardır. Âyetlerimizi yalan sayanlar ise isyan edip yoldan çıkmalarından ötürü azaba uğratılacaklardır” (Enam, 6/48-49.)

¹¹⁰ Bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVIII/428.

mayı sağlamak gibi bir yetkiyi barındırmadığını belirtmek içindir.¹¹¹ İbn Aşur tefsirinde buna değinmiş ve şu yorumu yapmıştır: “Allah nebisine İnşikak-ı kamer, ellerinden su akması, az yemeklerin bereketlenmesi ve ok atmak suretiyle topraktan su kaynaması gibi birçok mucize vermiştir fakat Allah mucizeleri onların taleplerine göre değil, kendi istediği şekilde ikame etmektedir.”¹¹² Bu şekilde Hz. Peygamber’den alaylı bir şekilde olmadık şeyler isteyen kendini bilmez inkârcı cahillerin bu eziyetlerine karşı bir teselli verilmiş ve onların sözlerinden dolayı üzülmemesi istenmiştir.

e- Meseleyi Gayba Atfetme: Mucize getirme yetkisinin Allah’ta olduğunu vurgulamanın yanında diğer ayette belirtilen temel argümandan birisi de mucizenin verilme vaktinin de gaybi bir konu olduğudur. Ayette Allah (c.c): “*Gayb âlemi ancak Allah’ındır.*”¹¹³ ifadesini kullanmıştır. Zemahşeri bu ayetin tefsirinde yine Mekke’li müşriklerin tavrına dikkat çekerek “Hz. Muhammed’e verilen mucizelerin daha önceki peygamberlere verilenlerden çok daha fazla olmasına rağmen sırf kuru inat ve şımarıklıklarından dolayı sanki hiç mucize verilmemiş gibi kendi istedikleri türden mucize talep etmeye devam ettiklerini vurgular ve bu birçok mucizenin içerisinde zaman durduğu sürece tek başına dahi yeterli olacak, eşsiz Kur’an mucizesi sanki kendilerine ulaşmamış gibi davrandıklarını” belirtir.¹¹⁴

Elmalılı’nın ayetin tefsirinde şu tespitleri yapması meselenin anlaşılmasında ciddi katkı yapacak mahiyettedir: “Böylesine inat ve böylesine büyüklük kompleksi ile başka bir mucize daha ister dururlar. Mademki öyle diyorlar sen de

¹¹¹ İbn Âşûr, et-*Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXI/13.

¹¹² İbn Âşûr, *a.g.e.*, VII/212.

¹¹³ Yunus, 10/20.

¹¹⁴ Zemahşerî, el-*Keşşâf*, III/124. Bkz. İbn Kesir, Tefsirü'l-Kur’âni'l-Azim, IV/257. Bkz. Ebussuûd, İrşâdu'l-Akli's-Selîm, III/647. Alûsî, Ruhu'l-Meânî, XI/92.

de ki: Gayb ancak Allah'a mahsustur. Yani istediğiniz başka âyet, başka mucize henüz gaybdır, onun olup olmayacağını bilemem. Çünkü gaybı bilmek de onu zuhura getirmek de Allah'a mahsus bir iştir... Mevcut olan âyetlerden ve mucizelerden başka mucize gönderip göndermeyeceğini ancak Allah bilir. Bununla beraber öyle bir şey olamaz da denilemez.¹¹⁵

f- Dikkatleri Kur'an'a Çekme: Cevabi ayetlerdeki argümanlardan birisi de, müşriklerin mucize taleplerine, Allah'ın onların dikkatlerini kendilerine tebliğ olunan Kitab'a yönlendirmesidir. Ayette; *أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ* “*Hem kendilerine okunup tebliğ olunan bu Kitab'ı sana indiriyor olmamız onlar için yeterli değil mi ?*”¹¹⁶ şeklinde cevap verilir.

Müfessirlerimizin bu ayetin tefsirinde dikkat çektikleri en önemli esas; Kur'an'ın diğer mucizelerle kıyaslandığında gerek sürekliliği ve gerekse ikna ediciliği yönüyle üstünlüğünün vurgulanması ve şımarıkça ve inatla küfürde ısrarcı müşriklere cevap niteliğinde olmasıdır. Ayın yarılması hadisesi de dâhil hiçbir mucizenin Kur'an kadar etkili bir mucize olamayacağını sık sık dile getirmişlerdir.¹¹⁷ Bu ayetle esasında Hz. Peygamber'den alaylı bir şekilde olmadık şeyler isteyen inkârcı cahillerin eziyetlerine karşı bir teselli verilmiş kendisinin sadece bir uyarıcı(nezir) olduğu vurgulanmıştır. Zemahşeri'nin özellikle vurguladığı mucizeler hususunda seçim yapma yetkisinin Hz. Peygamber'de olmadığı ve mucizeden maksat nübüvvetin delaletinin sübût bulması ise bütün mucizelerin bir tek mucize hükmünde olduğunu söylemesi aslında bu ayette verilmek istenen temel manayı ifade

¹¹⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV/466.

¹¹⁶ Ankebut 29/51.

¹¹⁷ Bkz. Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, XXV/80. Zemahşeri, *el-Keşşâf*, IV/ 556; Ebu Hayyan, *El-Bahru'l-Muhit*, VII/152. İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, VI/ 287,288.

etmektedir.¹¹⁸ Müşriklerin geçmiş ümmetlerin helaklarını gerektirecek üslubları karşısında Allah, kendilerini ümmi bir nebi eliyle gelmiş Kur'an'a, yani helak edici değil ikna edici bir mucizeye yönlendirmesi söz konusudur. Zira müşriklerin helak edici mucize talepleri, risaletin erken dönemelerinden itibaren başlamıştır.

İbn Aşur Kur'an'ın peygamberin tasdik edilmesi açısından diğer mucizeler gibi olduğunu ancak Kur'an'ın üstünlüğünün okuyan kimse için bir ilim, edeb ve teşri bilgileri elde etme vesilesi olmasından kaynaklandığını vurgular. Ayrıca meri (hissi-görülen) bir mucize olan ayın yarılması (Şakk-ı Kamer) hadisesinde olduğu gibi yüz çevirebilecekleri bir mucize olmadığını söyler.¹¹⁹

Meselenin diğer bir yönü de Mekkeli müşriklerin sürekli ve şımarıkça mucize istekleri karşısında Hz. Peygamber de bunalmış ve bu türden bir hissi mucize gösterme arzusu meydana gelmiş veya bir mucize ile onların iman etmesini istemiş de olabilir. Zira Enam suresi 35-36. ayetlerde :

وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سَلْمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهَدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ (35) إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (36)

“Eğer onların hakka sırt çevirmeleri sana pek ağır gelip de kendilerine bambaşka bir mucize getirmen için yer altında bir geçit veya göğe çıkacak bir merdiven arama peşinde olursan,¹²⁰ şunu bil ki: şayet Allah dileyseydi onların hepsini elbette doğru yol üzerinde toplardı. O halde sen sakın bunu bilmeyenlerden, fevrî davrananlardan olma. Ancak kulak verenler bu dâveti kabul ederler. Ölülerini ise Allah diriltecek, sonra

¹¹⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV/556.

¹¹⁹ İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXI/16.

¹²⁰ Yer ve sema ile ilgili mucize talebine değinilmesin nedeni müşriklerin mucize taleplerinin bazen yer bazen de sema ile ilgili olması olabilir.

O'nun huzuruna çıkarılacaklardır.”

İlk âyete göre, Hz. Peygamber bir kısım insanların doğru yolu kabul etmemelerinden dolayı ne kadar üzülse de onun bu husustaki gücü sınırlıdır. O, Allah'ın izni olmadan insanları hidayete kavuşturamayacağı gibi yine Allah murat etmedikçe mucize de gösteremez. Bütün insanları hidayette toplama kudreti yalnız Allah'a aittir. Bununla birlikte O, insanları hidayette toplanıp birleşmeye zorlamamış; doğru yolu kendi fiilleri ve iradeleriyle bulmalarını tercih etmiştir.¹²¹ Ayet'in hemen başlangıcında geçen ifade, müşriklerin veya genel anlamda kafirlerin yüz çevirmelerinin Resulullah'ın gözünde büyüdüğü onların imana gelmeleri hususunda mucize arayışına girdiği anlaşılmaktadır.¹²² Daha önce kendilerine mucize gösterilip gösterilmemesi meseleyi değiştirmektedir. Zira Mekkeli müşriklerin bu tür taleplerinde samimiyet yoktu.

Elmalılı bu hususu şu şekilde vurgular: “Eğer o kâfirlerin, zalimlerin yüz çevirmeleri sana çok ağır geliyor, gözünde büyüyor, sabır ve tahammül edilmez bir şey gibi görünüyorsa, sen kendi başına, yerin derinliklerine işler bir delik veya gökte üstüne çıkacak bir merdiven bulup da onlara tek bir âyet, iman ettirecek bir harika getirmeye gücün yeterse hiç durma yap. Allah dilemiş olsaydı hepsini doğruluk üzerinde toplar, hepsine iman nasip eder, imanlı bir tek toplum yapardı. Mademki yapmamış, demek ki dilememiştir. O dilemeyince de sen hangi âyeti getirsen, hangi harikayı gösteren iman ettiremezsin. Şu halde sakın cahiller güruhundan olma, onları imana getirmek için hemen yerlere geçip veya göklere çıkıp da bir âyet, bir zorlayıcı mucize arayacak dere-

---

¹²¹ Heyet, *Kur'an Yolu*, II/ 317.

¹²² Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II/340. Yer ve sema ile ilgili mucize talep etmesinin nedeni müşriklerin mucize taleplerinin bazen yer bazense sema ile ilgili olmasından olabilir. (Bkz. İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VII/ 205.)

cede hırslanma da sabret.”¹²³ Elmalılı'nın bu yorumu bir önceki ayet bağlamında ele alındığında isabetli olarak görülebilir zira önceki peygamberlerin tekzip edilmeleri karşısında sabretmelerinden ve nihayetinde Allah'ın yardımının yetişmesinden bahsedilmiştir.¹²⁴

Ayetin bağlamından müşriklerin küfürde ısrar etmeleri, kendisini ve Kur'an'ı yalanlama hususunda söyledikleri ve dalalette ısrarları Hz. Peygambere ağır geldiği anlaşılmaktadır. Bu inen ayetlerle de Allah kendisini teselli etmek istemiştir.¹²⁵ Yukarıdaki ayetin devamında gelen 37. ayet bu teselliye ve mucizeyle ilgili temel gerçeği zaten vurgulamıştır:

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنَزِّلَ آيَةً وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (37)

Dediler ki: “Ona Rabbinden bir mucize indirilseydi ya!”
De ki: “Kuşkusuz, Allah bir mucize indirmeye Kâdirdir. Fakat çocukları bilmiyorlar.” Daha öncede değindiğimiz gibi bu ayette vurgulanan esas mesele; Resul dahi olsa mucize getirmek bir beşerin kudretinde olan bir şey değildir.

Klasik tefsir geleneğinin ve çağdaş dönemden Elmalılı ve İbn Aşur'un bu tür ayetlere yaklaşımı bu şekilde olmuştur. Hiç bir müfessir bu ayetlerden Hz. Peygamber'e Kur'an dışında hissi mucize verilmediği şeklinde bir görüş öne sürmemiştir. Enam suresinde ve yukarıda zikrettiğimiz ayetlerin tefsirinde yakın dönem müfessirlerden Abduh şu şekilde yaklaşmıştır:

¹²³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, III/ 416.

¹²⁴ “Ey Resulüm! Onların söylediklerinin seni üzeceğini elbette pek iyi biliyoruz. Doğrusu onlar seni yalancı saymıyorlar; fakat o zalimler, bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar Senden önce nice peygamberler yalancı sayıldılar da tekzip olunmaya ve her türlü eziyete uğratılmaya karşı sabrettiler. Nihayet kendilerine yardımımız gelip yetişti. Öyle ya, Allah'ın sabredenlere yardım vâdini değiştirebilecek hiçbir kuvvet yoktur. Nitekim o resullerin kıssalarından bazı bölümler sana ulaşmıştır.” (Enam, 6/33, 34) bir diğer teselli ise ele aldığımız ayetin kendisidir.

¹²⁵ Bkz. Mâturîdi, *Tevîlât*, IV/ 73, İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VII/ 206.

Müşriklerin peygamberimizden mucize taleplerinin sadece onu aciz ve zor durumda bırakmak için olduğunu vurgulandıktan sonra maksatlarının inanmak olmadığını ve bunun en belirgin delilinin ayın yarılması hadisesinde müşriklerin “...*bu devamedegelen bir sihirdir.*” şeklinde tepkilerinin gerçekten onun sihir olduğuna inanmalarından olduğunu, fakat Kur’an’ın ayetleri karşısındaki tepkilerinin ise sadece kuru bir inat ve dalaletten kaynaklandığını belirtir. Abduh Hz. Peygamber’in onların teklif ettikleri mucizelerin dışında birçok mucizeyle desteklendiğini ve bu mu’minlerin imanını artırırken inkârcıların azgınlıklarını artırdığını da özellikle vurgular.¹²⁶ “*Fakat çokları bilmiyorlar..*” kısmını Abduh “Ayat-ı muktaraha onlar için hayır değil şerdir. Fakat çoğu senin alemlere rahmet olarak gönderildiğini, senin elinle helak mucizesi verilmeyeceğini, sana verilecek bu tür bir mucizenin sayısız mucize taleplerine neden olacağını ve fayda etmeyeceğini bilmiyorlar” şeklinde yorumlamıştır.¹²⁷ Burada yapmış olduğu yorumdan ayın yarılması hadisesini kabul ettiğini anlamak mümkün iken, başka yerde ayın yarılması hadisesini rivayetlerin sıhhati ve içeriğindeki çelişkileri nedeniyle reddetmektedir.¹²⁸

Abduh yukarıda zikrettiğimiz ayetlerin tefsirinde sık sık ‘Allah nebilerin sonuncusunun risaletine delil olarak sadece Kur’an’ı kılmıştır. İçerisinde akli, ilmi, ıslahi ve gaybi haberler, nazmında ve üslubundaki icaz ve hidayetindeki tesir vardır... Allah, Rasulüne Kur’an dışında ilmi ve kevnî mucizeler vermiştir, fakat risaletine delil kılmamış ve onlarla meydan okumamıştır. Sadece zaruri hallerde ümmetin ihtiyaçlarının arttığı zamanlarda O’nun dualarına cevap veril-

---

¹²⁶ Muhammed Abduh , Reşid Rıza, *Tefsiru’l-Menar*, 2. bsk., Kahire 1947, VII/389.

¹²⁷ Bkz. Abduh, a.g.e., VII/ 387.

¹²⁸ Bkz. Abduh, a.g.e., XI/ 333.

mesi şeklinde olmuştur.¹²⁹ şeklinde argümanları tekrarlar. Abduh'un Hz. Peygamber'e Kur'an dışında mucize verilmediği ile ilgili görüşleri de bilinen bir husustur. Diğer mucize nevinden bahsedilen olaylar ise imanı destekleyen ikinci dereceden hadiselerdir.¹³⁰ Bu izahlar klasik modernizmin önemli bir özelliği olan harikülade olayların fevkaladeliğinin minimize edilmesi için ortaya konan bilimsel (rasyonel) açıklamaları bizlerin karşısına çıkarmaktadır.¹³¹

Abduh'un bu görüşlerini gerekçelendirme adına Buhari'de geçen Hz. Peygamber'in: "*Peygamberlerden hiçbiri yoktur ki, beşerin imanına vesile olandan bir misli de ona verilmiş olmasın. Bana verilen ise ancak Allah'ın bana vahyettiği (Kur'an-ı Kerim) dir. Bunun için, kıyamet günü peygamberlerin en çok etbai bulunanı ben olacağımı ümit ediyorum.*"¹³² hadisini delil olarak zikreder. Abduh bu hadisle Kureyş'in talebi üzerine ayın yarılması mucizesi arasında çelişki varmış gibi görünebileceğini ancak sözkonusu hadisin gerek sened ve metin yönünden illetli olması ve gerekse hadiste tarihi, akli ve ilmi problemlerin varlığı ve 'ayat-ı muktaraha' yerine gelmesi durumunda talep edenin helakını gerektirmesi ve kimsenin karşı koymaya gücünün yetmemesi gibi gerekçelerden dolayı Peygamber mucizesini Kur'an'a hasredilmesini gerektirdiğini belirtir.¹³³ Abduh'un Kur'an dışında risaletine delil kılmamış ve onlarla meydan okumamıştır şeklindeki yorumu hidayet mucizesine yüklediği anlamla ilgili bir duruma işaret etmektedir. Tahaddi özelliği olmayan bir mucizenin, risalete delil olmayacağı iddası da Kur'ani referanslar yönünden problemlidir. Zira Abduh, kendi tefsiri

¹²⁹ Bkz. Abduh, , a.g.e., XI/ 333; I/218; VII/ 389.

¹³⁰ Bkz. Muhammed Abduh, *Tevhid Risalesi*, (Çev. Sabri Hizmetli), Fecr yayınları, Ankara 1986, s. 232.

¹³¹ Albayrak, *Klasik Modernizmde Kur'an'a Yaklaşımlar*, s.127.

¹³² Buhari, *Fedâilu'l-Kur'an* 1.

¹³³ Abduh, *Tefsiru'l-Menar*, XI/333.

Menar'da Hz. Yusuf'un rüyaları tevil etmesini risaletine hazırlık mahiyetinde bir mucize olduğunu belirtmiştir.¹³⁴ Bakara suresi 50. ayetin¹³⁵ tefsirini yaparken de Hz. Peygamber'le mucizeler döneminin bittiğini söylemiştir.¹³⁶ Bununla beraber Hz. Peygamber'e yardım babında başka mucizeler verdiğini ikrar etmektedir. Abduh'un bu konuda zihninin berrak olmadığını söylemek abartılı olmayacaktır. Ay'ın yarılması mucizesi ile ilgili yaptığı yorum da isabetli değildir. Zira diğer ümmetlerin helak mucizeleri peygamberlerin risaletlerinin son dönemlerinde meydana gelen bir hadisedir. Ayın yarılmasına müşriklerin "devam edegelen sihir" şeklindeki karşı çıkışları risaletin Mekke döneminde olmuştur. Dolayısıyla helak edilmeleri söz konusu değildir. Bu ümmete bu tür bir cezalandırmanın olmayacağını Allah Kur'an'da zikretmiştir.¹³⁷

Abduh'un Hz. Peygamber'e Kur'an dışında hiçbir mucize verilmediği veya risaletine delil olacak bir mucize verilmediği konusunda delil olarak kullandığı Hadis'i doğru bir düzlemde ele almadığı kanaatindeyiz.

İmam-ı Müslim'in Sahihinde- yukarıda zikrettiğimiz rivayetin ilk cümlesine ilave olarak gelen *mine'l-âyât* kaydı vardır. Bu durumda anlam şöyle olur: "*Peygamberlerden hiçbiri yoktur ki, beşerin imanına vesile olan ayetlerden bir misli de ona verilmiş olmasın.*"¹³⁸

Hadisi şerheden Nevevi, sözkonusu hadisin, diğer peygamberlere kendi dönemlerine uygun mucizeler verildiğini,

¹³⁴ Abduh, *a.g.e.*, XII/303.

¹³⁵ (وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَلْحَيْنَاكُمْ الْغُرْفَةَ أَلْ وَرَعُونَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ) "Yine hatırlayın ki, sizin geçmeniz için denizi yarmış, sizi kurtarıp, siz bakıp dururken gözlerinizin önünde Firavun hanedanını boğmuştuk."

¹³⁶ Abduh, *a.g.e.*, I/315.

¹³⁷ Enfal, 8/33.

¹³⁸ Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccac Müslim, (v.261/875), el-Câmiu's-Sahih, (Sahihu Müslim), Dar-u Taybe, Riyad 2006, İman 239.

fakat kendi hayatlarıyla birlikte sona erdiğini bu sebeple onları yalnız o devrin insanları gördüğünü Hz. Peygamber'in Kur'an mucizesi ise kıyamete kadar devam edip gidecek bir mucize olduğuna vurgu yapmak için söylendiğini belirtmişlerdir.¹³⁹ Buhari şarihi İbn Hacer ise söz konusu Hadis'in, Kur'an'ın Hz. Peygamber'in muarızlarına karşı meydan okuduğu en büyük mucizesi olduğuna vurgu yaptığını belirtir.¹⁴⁰ Peygamberin yegâne mucizesi Kur'an-ı Kerim olmamakla beraber cümlede hasr edatı kullanarak: "Ancak Kur'an'dır." buyurması, Onun en büyük mucizesi olduğuna işaret içindir.¹⁴¹ İbn Aşur'un ifade ettiği gibi Kur'an her çağdaki akıl sahibi insana hitap eden, akıllara durgunluk verecek derecede büyük ve ebedî bir mucizedir.¹⁴²

Ondan kıyamete kadar istifade edilecektir. Onun içindir ki, Hz. Peygamber bu cümleden sonra, kıyamet gününde peygamberlerin içinde en fazla ümmetin kendisine nasib olmasını temenni etmiştir. Çünkü Kur'an mucizesi devam edeceği için imanların tazelenmesi ve insanların İslam'ı kabullenmesinde son derece etkili olacağını anlamak mümkündür.

Hadisin bu bağlam üzerine anlaşılmış olmasının en büyük delili bizzat Buhari'nin kendisidir. Zira Buhari'nin bu hadisle beraber Hz. Peygamber'in başka mu'cizelerini de nakletmesi,¹⁴³ onun Hz. Peygamber'in mu'cizesini

¹³⁹ Bkz. Ebu Zekeriya Yahya b. Şeref en-Nevevi, *Sahih-i Müslim Bişerhi'n-Nevevi*, Müessesetu Kurtuba, ysz. 1994, II/248.

¹⁴⁰ İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, VIII/635.

¹⁴¹ Bedreddin el-Ayni, *Umdetü'l-Kari Şerhu Sahihi'l-Buhari*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2001, XX/19; Hasr edatının bu şekilde kullanıldığı ayet için bkz. Enfal, 6/2.

¹⁴² İbn Aşur, et-*Tahrir ve't-Tenvir*, XIII/ 95.

¹⁴³ Gelecekte haber vermesi: Meselâ: Hayber'in fethi (Buhari, Cihad 102); Şam'ın fethi (Buhari, Fedailu'l-Medine 5)... Yiyeceklerin bereketlenmesi (Buhari, Şerike 1, Cihad 123, Hibe 28, Et'ime 6...)Parmaklarından su akması (Buhari, Menakib 25, Meğazi 35, Enbiya 50...) Ağaçların Onunla konuşması (Buhari Menakib 25, Meğazi 29, 38...) Hastaları, yaralıları tedavi etmesi (Buhari, Cihad 102, 143, Meğazi 38...)

Kur'an'dan ibaret görmediğini göstermektedir. Netice olarak Hz. Peygamber bu hadisiyle Kur'an dışında mucizelerinin olmadığını değil, mucizeleri için de hükmü bakî ve şahitliği kalıcı olan en büyük mucizesinin Kur'an olduğu gerçeğini bildirdiğini söyleyebiliriz.

Hadis kaynaklarında pek çok hissî mûcizenin rivâyet edildiği bilinmektedir. Allah Teâlâ'nın elçisini böylesi olağanüstü hadiselerle desteklemesinin şaşılacak bir yönü yoktur. Ancak söz konusu harikulade hadiselerin neredeyse tamamının Medine döneminde ve Müslümanların huzurunda zuhur etmiş olmasını göz ardı etmemek gerekir. Bu durum, Hz. Peygamberin bu tür harikulade olayları inkârcıları ikna etmede bir metot olarak kullanmadığını göstermektedir.¹⁴⁴

Sonuç

Peygamberlerin beşer olmaları ümmetlerine örnekliklerinin dinamiklerinden biridir. Allah tarafından gerek akli gerekse hissî mucizelerle desteklenmiş olmaları beşer olma vasıflarını ortadan kaldıran bir durum değildir. Aynı şekilde bir Peygamberin her hali ve her tavrının harikulade olması da gerekli değildir. Peygamberler mucizelerle desteklenmesi risaletin önemli bir tarafı olsa da Peygamberlikten asıl maksat Allah'tan aldığı vahyi tebliğ etmek ve bunların yaşanmasında rehberlik yapmaktır. Risaletin ana dinamikleri açısından Hz. Peygamber'e hissî mucize verilmesine mani nassa dayalı bir delil söz konusu değildir. Aksine, olduğuna dair gerek Kur'an'da gerekse hadis kaynaklarında oldukça fazla delil vardır. Dinin temel unsurlarından olmadığı için bu türden mucizelerin bir kısmı az sayıda sahâbi tarafından nakledilmiştir.

Mekkeli müşrikler Peygamber'i itham edip yalanlamak

---

¹⁴⁴ Bkz. Bulut, "Peygamberlerin Başarısında Mûcizelerin Yeri Ve Önemi", Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2011, Cilt 11, Sayı 1, s. 73.

için değişik mucizeleri önermek suretiyle işi eğlence konusu yapmışlardır. Kur'an'da bu tür mucize taleplerine verilen olumsuz cevapları içeren ayetler vardır. Bu ayetler onların gayr-ı samimi taleplerinin yerine getirilmeyeceğini ifade sadedinde cevabî cümlelerdir. Allah, Resulullah'a risaletini ispat sadedinde yeteri kadar mucize ve deliller indirmiştir. Allah bu ayetlerle müşriklerin peygambere karşı tutumlarının yanlışlığını belirterek tutumlarını değiştirmeleri gerektiği ve istedikleri türden (âyât-ı mukteraha) bir mucize verilmemesinin sadece kendi yapıp etmelerinin bir neticesi olduğunu vurgulamış olmaktadır. Bu cevabi ayetlerle Hz. Peygamber ve mü'minlerin bu tür şımarıkça tavırlar karşısında sarsılmamaları da sağlanmıştır.

Burada değinilmesi gereken hususlardan biri de, müfessirlerimizin kahir ekseriyeti, mucize talep edenlere bu mucizeler verildiği takdirde o mucizeyi yalanlayacak olmaları mucize verilmemesinin zorunlu bir nedeni kabul etmemişlerdir. Bir talebin reddedilmesi hiçbir zaman bu türden bir mucize verilmeyeceği anlamına gelmez. O an itibarıyla risaletin gereği ne ise Allah'ın muradının o yönde tecelli ettiğini vurgulamışlardır. Her şımarıkça istenen mucizenin aynen verilmesi risalet vakarıyla uyuşmayacağı da muhakkaktır.

Hissi mucizelerin gerek bizzat müşahede edenlere gerekse sonraki ümmetlere etkisinin olmadığını söylemek isabetli değildir. Aksi takdirde Allah Kur'an'ın oldukça büyük bir kısmında, bu mucizeleri bizlere nakletmezdi. Maturidi yeri geldiğinde hissi mucizelerin akli mucizelerden daha ikna edici olabileceğini vurgulamıştır.

Ele aldığımız ayetlerde müşriklerin yiyen, içen, acıkan ve susayan bir insanın Allah'la temasa geçebileceğini kabullenmedikleri ve peygamber denince zihinlerinde bir melek veya melek gibi bir şahıs canlandırdıkları ve inanmama adı-

na bunu bir itiraz olarak dile getirdikleri anlaşılmaktadır. Gerek Mekkeli müşriklerin içerisinde gerekse geçmiş ümmetlerde fevkaladelik peşinde olan ve peygamber tasavvurları karışık bir zümre olmuştur. Allah da bu tür zihin karışıklığını giderme adına ele aldığımız cevabi ayetler zikretmiştir.

Geleneksel peygamber tasavvurunda yaşanan kırılma nedeniyle, bu tür ayetler adeta Hz. Peygamber'e Kur'an dışında herhangi hissi bir mucize verilmediği anlayışının temellendirilmesinde kullanılmaya başlanmıştır. Abduh ve İzzet Derveze'nin tefsirlerinde sürekli buna vurgu yapılmıştır. Fakat bu ayetlerin nübüvvetin hangi temel dinamiklerini karşılama amacına matuf olduğu konusu görmezden gelinmiş, zorlama ve karışık akli yorumlara tevessül edilmiştir. Bu yorumlar Hz. Peygamber'in örneğindeki unsurlardan biri olan beşeriyetinin korunması endişesinden kaynaklanmış da olabilir, fakat Hz. Peygamber'e hissi mucize verilmesi O'nu (s) örneklikten çıkaran bir husus olamaz, zira böyle bir kabul, bizleri geçmiş peygamberlere verilen hissi mucizelerin onları örneklikten çıkardığı gibi bir yoruma götürür ki, bunun son derece sakıncalı bir düşünce olduğu ortadadır.

Kaynakça

Abduh, Muhammed; Rıza, Reşid, *Tefsiru'l-Menar*, 2.bsk., Kahire 1947.

_____, *Tevhid Risâlesi*, (Çev. Sabri Hizmetli), Fecr Yayınları, Ankara 1986.

Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, DİB Yay. Ankara 2011.

Albayrak, İsmail, *Klasik Modernizmde Kur'an'a Yaklaşımlar*, Ensar Yayınları, İst. 2010.

Alûsî, Şihabuddin Mahmud, *Ruhu'l-Meânî fî Tefsiri'l-*

- Kur'âni'l-Azim ve's- Seb'i'l-Mesânî*, Daru ihyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, tsz.
- Aynî, Bedreddin, “*Umdetü'l-Kari Şerhu Sahihi'l-Buhârî*” Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2001.
- Azimli, Mehmet, “İsra ve Miraç Olayları Üzerine Bazı Mülâhazalar”, *Bilimname*, XVI. 2009/1.
- Bâkılânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Basrî, *el-Beyân 'ani'l-fark beyne'l-mu'cizât ve'l-kerâmât ve'l-hiyel ve'l-kehâne ve's-sihr ve'n-nârinçât*, (nşr. Richard J. Mccarthy), Beyrut 1958.
- _____, et-Temhid, *Mektebetü's-Şarkiiyye*, Beyrut 1907.
- Bebek, Adil, “Kelam Literatürü Işığında Mucize ve Hz. Muhammed'e Nisbet Edilen Hissi Mucizelerin Değerlendirilmesi”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2000)
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahîh*, Daru İbn-i Kesir, Dimesk, tsz.
- Bulut, H. İbrahim, “Mucize” *DİA*, 2005, XXX/ 350.
- _____, “Mucizeler Karşısında İnsanların Tutumu”, *Diyanet İlmî Dergi*, DİB 2004, C.40 sayı:3,s.140.
- _____, “Mucizelerin Muhatapları Üzerindeki Etkileri”, *Usûl*, (İslam Araştırmaları) Sayı: 9, Ocak-Haziran 2008, s.166.
- _____, “Peygamberlerin Başarısında Mûcizelerin Yeri Ve Önemi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, s.73.
- _____, “Sünnî Gelenekte Mûcize Kavramı Ve Hz. Salih'in Deve Mûcizesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4. cilt, sayı 2, Samsun 2004, s.137-150.
- Cüveynî, Ebü'l-Meali Rüknu'ddin Abdülmelik b. Abdilâh b. Yusuf el-Cüveynî, *el-İrşâd, Mektebetu'l-Hancı*, Kahire 1950.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

- Derveze, İzzet, *et-Tefsiru'l-Hadis*, Ekin Yayınları, İstanbul 1997.
- Ebû Hanife, Nu'mân b. Sâbit, *el-Fıkhü'l-Ekber*, Dairetu'l-Mearif, Haydarabad 1923.
- Ebu Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahru'l-Muhit*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1993.
- Ebussuûd, Muhammed el-İmadî, *İrşâdu'l-akli's-Selîm*, Mektebetü'r-Riyad, Riyad tsz..
- Heyet (Hayrettin Karaman, Mustafa Çağırıcı, İ. Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş) *Kur'an Yolu*, DİB Yay., İstanbul 2012.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, ed-Dâru't-Tunûsiyye, Tunus tsz.
- İbn Hacer el-Askalani, *Fethu'l-Bari*, Mektebet-u Melik Fahd, Riyad 2001.
- İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut 1990,
- İbn İshak, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshak b. Yesar, *Siretu İbnu İshak*, Matbaatu Muhammedi'l-Hamis, Fas 1976.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azim*, Daru Tayyibe, Riyad 1999.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh el-Kazvîni, *Sünen*, Mektebetu'l-Mearif, Riyad tsz.
- İbn Manzur, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanu'l-Arab*, Daru Sadr, Beyrut tsz..
- İbn Teymiye, *en-Nübüvvat*, Mektebetu edvau's-Selef, Riyad 2000.
- el-İsfahânî, Ebû'l-Ferec, *el-Egânî*, Daru Sadır, Beyrut 2008.
- Kazancı, Ahmed Lütfi, *Nübüvvet Kavramı*, Marifet yayınları,

İstanbul 1997.

Kadı İyad, Ebu'l-Fadl el-Yahsûbi, *eş-Şifa*, Daru'l-Erkam, Beyrut tsz.

Kâdî Abdülcebbâr, Ebu'l-HasenAhmed el-Hemedani, *el-Muğni*, Kahire 1962-65.

_____, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, (nşr. Abdülkerim Osman) Mektebetu'l- Vehbe, tsz.

_____, *Tesbitu Delaili'n-Nübüvve*, Daru'l-Arabiyye Beyrut tsz..

Kurtubî, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, Daru Alemlî-Kutub, Mekke tsz.

Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, *Tevilâtu Ehli's-Sünne*, Daru'l- Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2005.

_____, *Kitâbu't-Tevhid açıklamalı tercüme*, (çev. Bekir Topaloğlu), İSAM, İstanbul 2014.

Maverdi, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib, *En-Nüket ve'l-Uyun*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut tsz.

Mevdudi, Ebu'l-Alâ, Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları, İstanbul 1986.

Mukatil b. Süleyman, *Tefsîr'u Mukâtil*, Müessesetu't-Tarihi'l-'Arabî, Beyrut 2002.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac, *el- Câmiu's-sahih*, Daru Taybe, Riyad 2006.

Nesefi, Abdullah b. Ahmed, *Medârikü't-Tenzil*, Daru'n-Nefâis, Beyrut 1996.

Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahya, *Sahîh-i Müslim Bişerhi'n-Nevevi*, Müessesetu Kurtuba, ysz. 1994.

Özafşar, Mehmet Emin, "Hadisçilerin Peygamber Tasavvuru/Anlayışı", *Diyanet İlmî Dergi*, (Peygamberimiz Hz Muhammed Özel Sayı),DİB, Ankara 2003, s.327.

Mucize Taleplerine Cevabi Ayetlerin Tahlili

- Öztürk, Mustafa, *Kur'an-ı Kerim Meali (Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri)*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2014.
- Râzî, Fahrüddin, *et-Tefsîru'l-Kebir, (Mefâtihu'l-Gayb)*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1981.
- Şehristânî, Ebü'l-Feth Tâcüddîn Muhammed b. Abdilkerîm b. Ahmed, *Nihâyetü'l-İkdâm*, Mektebetu Sekafeti'd-Diniyye, Kahire 2009.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'ân*, Daru Hicr, Kahire 2001.
- Taftazanî, Sa'düddin, *Şerhu'l-Makasid*, (thk.. Abdurrahman Umeyre), Alemu'l-Kütüb, Beyrut 1989.
- Vahîdi, Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Ali Ebu'l-Hasan, *Esbabu'n-Nüzul*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1991.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yay., tsz.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil, Mektebetü'l-'Ubeykan*, Riyâd 1998.